

Dokument nr. 6.

(1961—62)

Forsvarets ombudsmannsnemnds innberetning til Stortinget om virksomheten i tiden 1. januar—31. desember 1961.

Register.

	Side
<i>I. Innledning</i>	2
<i>II. Saker som er behandlet</i>	2
Menige mannskaper:	3
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	3
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	4
Opptjening, godskriving etc.	4
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	5
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	5
Forlegningsforhold	6
Kostholdet	7
Tjenesteforhold	7
Permisjoner	8
Velferd	9
Kantiner	9
Disiplinærsaker	10
Forholdet mellom befal og menige	10
Tillitsmannsutvalg	10
Mannskapenes økonomiske forhold	13
Sykesaker	14
Sosiale saker	18
Forsvarets skolevirksomhet	18
Befalssaker	19
<i>III. Ombudsmannsnemndas befaringer</i>	20

Innledning.

Ombudsmannsnemnda har i 1961 bestått av:

Ombudsmann Arthur Ruud, Oslo, formann.
Sekretær Rolf Hansen, Oslo.
Bonde Bjarne Lyngstad, Inderøy.
Bonde Erland Asdahl, Årnes.
Sekretær Kåre Hansen, Tromsø.
Kontorsjef Cato Kvaal, Ås.
Red.sekretær Ketil Jamte Einrem, Hamar.

Nemnda har i 1961 holdt følgende møter:

- 1. og 2. mars
- 3. og 4. mai
- 22. og 23. august
- 5. og 6. desember.

På disse møtene er følgende generelle og prinsipielle saker drøftet:

HV-lovens bestemmelse om spesialister.
Eksamen ved befalsskolene.
Den obligatoriske sivilundervisning.
Utdannelse av kokker.
Hjemsending av sivile klær for mannskaper inne til førstegangstjeneste.
Tillitsmannsutvalgenes sammensetning i Heimevernet.
Kostholdsundersøkelse ved militære avdelinger.
Kollektivt erstatningsansvar.
Innkalling av korporaler og spesialister til repetisjonsøvelser.
Beskikkelse av korporaler og visekorporaler.
Mannskapenes køyer.
Refleksbånd på uniformer.

Økonomiske forhold for vernepliktige mannskaper.

Kostholdet.

Reisedager i tillegg til permisjonsdager.

Privat salgsvirksomhet ved militære forlegninger.

Erstatning for tapte eller ødelagte effekter.

Endel av disse saker er nærmere omtalt under de respektive grupper.

Nemnda har i 1961 gjennomført følgende befaringer:

11.—15. april: Avdelinger i Bergen og Stavanger distrikt.

6.—8. juni: Avdelinger i Østlandsområdet.

5.—12. oktober: Avdelinger i Nord-Norge.

30. oktober—2. november: Avdelinger i Oslofjordområdet.

Fortegnelse over de avdelinger som er besøkt og en nærmere omtale av besøkene er gitt i avsnittet om Nemndas befaringer.

Nemndas besøk i forlegningene starter alltid med en samtale med avdelingens sjef. Deretter møter Nemnda tillitsmennene alene. Etter denne samtale foretas en befaringsforlegning, hvorunder det legges spesiell vekt på de ting sjefen eller tillitsmennene har uttrykt ønske om at Nemnda skal se på. Besøket avsluttes med et møte med tillitsmannsutvalget samlet.

Protokollene for befaringene er sendt Forsvarsdepartementet, de respektive overkommandoer, DK-, LK- og SK-sjefer samt vedkommende avdelinger.

Protokollene fra Nemndas møter og befaringer følger beretningen som utrykte bilag.

Saker som er behandlet.

Ombudsmannen har i 1961 behandlet 346 nye saker samt 47 saker fra 1960. Av disse sakene er det 46 som ikke er ferdig behandlet ved utgangen av 1961.

I den tid Ombudsmannsinstitusjonen har vært i virksomhet er det behandlet i alt:

1. juli 1952—

31. desember 1953 ... 227 saker

1954 321 »

1955 394 »

1956 429 saker

1957 383 »

1958 274 »

1959 321 »

1960 331 »

1961 346 »

Saksantallet holder seg relativt konstant. Det er en liten økning i år. Denne økning er, for så vidt gjelder henvendelser som angår

menige mannskaper, større enn det samlede antall saker tyder på, idet det i år er behandlet færre befalssaker enn i fjor.

Menige mannskaper.

	1959	1960	1961
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	0	0	4
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	31	33	43
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenesteløstelser	12	8	7
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	44	36	29
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	3	6	12
Forlegningsforhold	4	8	7
Kosthold	5	5	7
Tjenesteforhold	26	23	29
Permisjoner	15	10	21
Velferd	3	7	5
Kantiner	1	1	2
Disiplinær- og straffesaker ...	19	20	24
Forholdet mellom befal og menige	5	1	9
Tillitsmannsutvalg	15	44	46
Lønn	6	1	2
Tillegg	14	13	9
Godtgjøringer	8	3	11
Sykesaker, tannpleie, ulykkesstatistikk	22	18	16
Sosiale saker	3	2	4
Forsvarets skolevirksomhet ...	8	5	5
Diverse	0	9	2

Befal.

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon etc.	4	4	4
Engasjement, åremål etc. ...	2	7	4
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet	12	12	11
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	9	11	7
Tjenesteforhold	8	6	5
Permisjon, ferie	1	0	1
Sykesaker, legetjeneste	3	0	2
Disiplinær- og straffesaker ...	2	4	1
Underbringelse	4	3	1
Familieboliger	6	4	5
Lønn	8	7	6
Godtgjøringer	12	7	3
Pensjon	0	4	0
Diverse	5	9	2

Sakene fordeler seg i år stort sett på saksgrupper som tidligere år. Det synes som om

sakene i år i større utstrekning enn tidligere dreier seg om problemer som angår den enkelte, og derfor ikke er av så almen interesse som tidligere. Dette betyr imidlertid ikke noe for arbeidsmengden, idet den grundige og ofte omfattende undersøkelse i den enkelte sak tar det vesentlige av kontorets tid.

De nye sakene som er behandlet i 1961 er tatt opp av:

Enkelte soldater	192
Grupper av soldater, tillitsmenn eller velferdsoffiser på vegne av mannskapene	35
Befal	52
Ombudsmannen	63
Staber, militære avdelinger eller andre institusjoner	4

Fordelingen på forsvarsgrenene er følgende:

Hæren med Heimevernet:	
Distriktskommando Østlandet	141
Distriktskommando Sørlandet	4
Distriktskommando Vestlandet	11
Distriktskommando Trøndelag	9
Distriktskommando Nord-Norge	57
	— 222

Sjøforsvaret med Kystartilleriet:

Sjøforsvarskommando Østlandet	24
Sjøforsvarskommando Sørlandet	5
Sjøforsvarskommando Vestlandet ...	6
Sjøforsvarskommando Trøndelag ...	5
Sjøforsvarskommando Nord-Norge .	12
	— 52

Luftforsvaret med Luftvernartilleriet:

Luftkommando Østlandet	30
Luftkommando Vestlandet	8
Luftkommando Trøndelag	8
Luftkommando Nord-Norge	15
	— 61

Fellesinstitusjoner eller saker som gjelder alle forsvarsgrenene

Ombudsmannen har undersøkt det statistiske materiale med henblikk på å få bragt på det rene om saksfordelingen skulle vise om enkelte kommandoer skulle ha spesielle problemer. Dette viser seg imidlertid ikke å være tilfelle. Hensett til mannskapenes fordeling på de forskjellige kommandoer synes det å være en jevn fordeling på disse, både når det gjelder antall saker og fordelingen innen de forskjellige saksgrupper.

Verneplikt, utskrivning, rulleføring.

Det er behandlet 4 saker innenfor denne gruppe. I alle sakene har det vært spørsmål om nærmere opplysninger om verneplikts utstrekning, først og fremst i relasjon til

repetisjonsøvelser. De nødvendige opplysninger er gitt uten at Ombudsmannen finner grunn til å omtale sakene nærmere.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Det er i det hele behandlet 43 saker hvorav 34 gjelder utsettelse med tjeneste. Av disse gjelder 16 en resterende førstegangstjeneste, mens 19 gjelder utsettelse med repetisjonsøvelse.

Av de 16 saker som gjelder utsettelse med førstegangstjenesten er 8 innvilget, 5 er avslått mens det for de øvrige enten ikke er tatt noen avgjørelse eller funnet en midlertidig ordning. Hele 12 av disse saker gjelder soldater som søker om utsettelse med resttjenesten for å påbegynne eller fullføre sin utdanning. Dette gjelder spesielt juliinntaket i Hæren. Disse mannskaper skal dimitteres i november, mens skoleåret ved de fleste læreanstalter begynner i august—september. De mister dermed et år om de ikke får utsettelse med resttjenesten. Dette er et problem som det ikke er lett å finne noen løsning på med den nåværende tjenestetid. Vanskeligst blir det for dem som er kommet inn ved en læreanstalt dette spesielle skoleåret, men som ikke har noen sikkerhet for at de vil nå opp i konkurransen om opptak et annet år. I slike tilfelle har imidlertid Forsvaret strukket seg langt, og mange har fått utsettelse med resttjenesten.

Av de 19 saker som gjelder utsettelse med repetisjonsøvelser ble 7 søknader innvilget mens 9 ble avslått. De 3 øvrige saker gjelder forespørsler om visse forhold i forbindelse med repetisjonsøvelser. Begrunnelsen for de fleste søknader om utsettelse med repetisjonsøvelse var som rimelig er vanskeligheter i det sivile arbeid. Særlig vanskelig er det for dem som driver sin egen bedrift og hvor virksomheten er helt avhengig av eierens egen arbeidsinnsats.

I beretningen i fjor ble det pekt på at det synes å være grunn til å vie opplysnings- og informasjonstjenesten før de større øvelsene oppmerksomhet. Ombudsmannen ga uttrykk for den oppfatning at det burde gis en bred orientering, f. eks. i dagspressen, i forbindelse med de store øvelsene, og at det burde gis et bedre motivert svar på søknadene om utsettelse. De sakene Ombudsmannen har hatt til behandling vidner fortsatt om at det hersker stor uklarhet blant mannskapene om hvor mange øvelser de kan innkalles til, fordeling av øvelsene etc.

5 saker gjelder utsettelse med hele førstegangstjenesten. 4 av disse søknader ble innvilget. I den 5. saken var det tidligere innvilget utsettelse for at vedkommende skulle

bli ferdig med sin lærerutdanning. Nå hadde han fått post og søkte utsettelse på ny. Denne søknad fant Sjøforsvarets overkommando ikke å kunne innvilge. Ombudsmannen fant avgjørelsen riktig.

Av de øvrige saker innenfor denne gruppe er det to som omhandler generelle spørsmål som Ombudsmannen finner grunn til å omtale.

Den ene gjelder innkalling av arbeidsdyktige mannskaper. Dette spørsmål ble nevnt i beretningen for i fjor hvor det ble pekt på de vanskeligheter det medførte at personell som fikk kjennelsen «arbeidsdyktig» på sesjon ikke ble innkalt til tjeneste, og heller ikke fikk noen opplysninger om når de kunne ventes innkalt. Nemnda pekte på at det snarest måtte finnes en løsning på dette spørsmål.

Det er i St. prp. nr. 1 for 1960—61 av Forsvarsdepartementet pekt på at løsningen muligens vil bli at dette personell blir overført til Sivilforsvaret uten forutgående opplæring i Forsvaret. En slik løsning vil antakelig kreve en endring i vernepliktsloven. Departementet uttalte at det ville ta opp dette spørsmål som egen sak. Ombudsmannen er kjent med at departementet arbeider med dette spørsmål. Det er imidlertid fortsatt påtrengende å finne en tilfredsstillende løsning for denne personellkategori, og etter Ombudsmannens oppfatning bør en avgjørelse bli truffet snarest.

Det andre spørsmålet gjelder innkalling til militærtjeneste etter tilendebragt utenlandspermisjon eller vanlig utsettelse med tjenesten. De fleste som har hatt utsettelse/utenlandspermisjon innretter seg på å påbegynne tjenesten så snart tiden for utsettelse/permisjon er omme. Det har imidlertid i praksis vist seg i ikke så få tilfelle at dette personell har kunnet bli gående i flere måneder før de innkalles til tjeneste. Dette spørsmål ble tatt opp med Forsvarsdepartementet, idet det etter Ombudsmannens oppfatning ikke burde by på uoverkommelige vanskeligheter å gjennomføre den ordning at utsettelse/utenlandspermisjon ble innvilget til det tidspunkt vedkommende kunne innkalles til tjeneste.

Departementet var enig i at forholdet var uheldig og har nå gitt bestemmelser som regulerer dette nærmere.

Opptjening, godskriving etc.

Av de 7 saker som er behandlet i denne gruppe gjelder 6 opptjening av forsømt tjeneste.

Særlige vanskeligheter når det gjelder opptjening av forsømt tjeneste, melder seg for det personell som blir utsatt for en alvorlig ulykke under sin førstegangstjeneste. De kan få et langt sykeleie, lang rekonvalesenstid og

i visse tilfelle en varig svekket helse. Ofte blir de kjent midlertidig udyktige for et år, eventuelt nok et år og deretter innkalt til avtjening av den tjeneste de måtte stå til rest med da ulykken skjedde. Det tar på denne måten meget lenger tid for dem å bli ferdige med militærtjenesten med de konsekvenser dette får både for de som holder på med sin utdanning og for dem som er kommet inn i arbeidslivet. De får uforskyldt en adskillig tyngre belastning på grunn av militærtjenesten enn personell for øvrig, ikke minst på grunn av tidstapet og fordi sykepenger og uføretrygd ikke gir dem erstatning for det inntektstapet de lider.

Etter Ombudsmannens oppfatning er allerede ulykken og følgene av den en så stor byrde sett i forhold til de øvrige mannskapers, at de burde spares for det ytterligere økonomiske tap og de øvrige vanskeligheter det medfører å bli innkalt til avtjening av resttjeneste etter at de er blitt friske igjen. Ombudsmannen fant derfor grunn til å ta dette spørsmål opp med Forsvarsdepartementet.

Departementet syntes å være enig i Ombudsmannens syn og uttalte at de gjeldende bestemmelser om opptjening av forsømt tjeneste åpnet adgang til i det enkelte tilfelle å komme fram til et slikt resultat som Ombudsmannen fant rimelig når hensynet til den militære utdanning ellers gjorde det mulig. Dette er i og for seg riktig, men hensynet til den militære utdanning begrenser denne adgang vesentlig.

For det personell som på grunn av ulykken settes ned i dyktighetsgrad til arbeidsdyktige vil man kunne få en tilfredsstillende løsning etter de någjeldende bestemmelser. Dette personells anvendelighet i mobiliseringsoppsetningen er på grunn av kjennelsen så begrenset at den militære opplæring de har gjennomgått før ulykken ofte er tilstrekkelig, og da er det etter gjeldende bestemmelser muligheter for å slippe resttjenesten.

For det personell som ikke settes ned i dyktighetsklasse vil imidlertid resultatet som oftest bli at de også må gjennomføre den resterende tjeneste for å få den nødvendige opplæring for sin mobiliseringsplasing. Etter Ombudsmannens oppfatning burde en også for denne kategori personell praktisere hensynet til den militære utdanning med lempe.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering.

Det er behandlet 29 saker innenfor denne gruppe og 28 av disse gjelder søknad om overføring til annet tjenestested eller til annen tjeneste. For de aller fleste søknaders vedkommende er det familieforhold som er be-

grunnelsen for søknaden. Det kan være hustruen eller en av foreldrene som er syk, ofte kombinert med at faren, f. eks. ikke kan arbeide eller ta seg av gardsbruket eller en familiebedrift. I 18 saker er dette grunnlaget for en søknad om overføring til tjeneste nærmere hjemstedet. Av de 28 søknadene ble 10 innvilget, 11 er avslått mens det for 7 sakers vedkommende er funnet fram til andre løsninger, eller søknadene er trukket tilbake.

Ombudsmannen har ellers vært i tvil om etter hvilke bestemmelser de arbeidsdyktige mannskaper skulle kunne overføres til tjeneste i nærheten av hjemstedet. Det har hittil for Hærens vedkommende vært praktisert lempligere regler for overføring av arbeidsdyktige mannskaper enn for de stridende, og dette er klart kommet til uttrykk i gjeldende bestemmelser. I den senere tid synes imidlertid praksis å være blitt strengere. Det er i de någjeldende bestemmelser for overføring av stridende mannskaper uttalt at de samme bestemmelser for fremtiden skal praktiseres for de arbeidsdyktige — uten at de tidligere lempligere bestemmelser for denne kategori er opphevet. For å få bragt klarhet i dette spørsmål tok Ombudsmannen saken opp med Hærens overkommando.

Hærens overkommando opplyser i sitt svar at det tidligere har vært et stort overskudd av arbeidsdyktige mannskaper i tjeneste. Da det dessuten har vært flere tjenestesteder å velge mellom for denne personellkategori, har det vært mulig å praktisere lempligere overføringsbestemmelser. HOK har imidlertid i den senere tid innkalt færre arbeidsdyktige mannskaper for derved å kunne øke styrken av stridende mannskaper ved beredskapsavdelingene tilsvarende. Mulighetene for overføring av arbeidsdyktige av velferdsgrunner er dermed blitt mindre enn før. Overskudd/underskudd av arbeidsdyktige vil bli regulert av HOK ved overføringer DKene i mellom. Ved slike overføringer vil det bli tatt hensyn til bosted.

Det vil således fortsatt være noe lettere for arbeidsdyktige å bli overført enn for stridende mannskaper, men likevel ikke så lett som tidligere.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er behandlet 12 saker i denne gruppe hvorav 3 fra 1960. Sakene gjelder forskjellige forhold som bytting av skittentøy, utlevering av gummistøvler, erstatning for brannskadet siviltøy, ettergivelse av erstatning for frastjalne effekter. Disse saker er ikke av en slik art at det er grunn til å omtale dem i beretningen.

3 saker gjelder klager over dårlige permisjonssko. Dette er et spørsmål som ble omtalt i beretningen for i fjor. Klagene over de dårlige permisjonsskoene vil imidlertid fortsette inntil bedre permisjonssko blir satt i produksjon og utlevert til mannskapene.

I desember 1954 ble det gitt bestemmelser om oppbevaring av menige mannskapers sivile effekter som under oppbevaringen blir påført skade eller går tapt. Erstatningsbeløpet ble begrenset oppad til kr. 300, i særlige tilfelle til kr. 450.

Siden bestemmelsene ble gitt har det funnet sted en ganske stor prisstigning på de effekter som går inn under disse erstatningsbestemmelser. Nemnda fant derfor grunn til å ta opp med departementet spørsmålet om forhøyelse av erstatningsbeløpene. Etter å ha forelagt saken for overkommandoene, bestemte departementet at satsene skulle forhøyes med 10 pst. med virkning fra 1. oktober 1961.

Spørsmålet om hvem som skal betale hjemsendingen av sivilt tøy etter at mannskapene har møtt til førstegangstjeneste har vært drøftet i flere tillitsmannsutvalg. Saken er også tatt opp med Ombudsmannen av en av de avdelinger hvor spørsmålet er drøftet. Ombudsmannen er anmodet om å ta opp saken slik at rekrutter som etter fremmøte får pålegg om å returnere de sivile effekter de hadde med seg ved fremmøte får sine utgifter til denne forsendelse dekket av Staten. Begrunnelsen for dette er at det her dreier seg om et pålegg fra Staten som påfører den enkelte en utgift som står i forbindelse med fremmøte og som ikke blir like stor for alle.

Ombudsmannen er enig i at dette er en omkostning som står i forbindelse med fremmøte til pliktig militærtjeneste på samme måte som reisepenger til og fra tjenesten gjør det, og kan forstå at mannskapene ikke har lyst til å betale denne utgift av sine fra før av snaue dagpenger. En stor del av rekruttene reiser hjem første gang de får permisjon på rekruttskolen etter 2—3 ukers tjeneste. Det er mulig at det kunne ordnes slik at de fikk oppbevare sivilklærne på rommet inntil den første permisjon slik at de selv kunne bringe klærne hjem. De som tjenestgjør så nær hjemmet at de også like før dimisjon ved siste permisjon hjem, kunne hente sine klær burde få adgang til det. Dermed ville man spare forsendelsesomkostningene. For de mannskaper som tjenestgjør langt fra hjemmet og som bare kommer hjem i forbindelse med langpermisjoner ville ikke dette være noen brukbar løsning. For denne kategori måtte Staten enten dekke utgiftene ved for-

sendelse av klærne eller dekke utgifter utover et nærmere fastsatt beløp.

Spørsmålet har vært drøftet i Nemnda som besluttet å innhente departementets uttalelse. Departementets svar foreligger ikke ennå.

Nemnda har tatt opp med departementet spørsmålet om anvendelse av refleksbånd eller merker til forebygging av trafikkulykker. Spørsmålet ble bragt på bane under tillitsmannskonferansen i Luftkommando Østlandet i november. Det ble opplyst at Luftforsvaret allerede hadde gjennomført dette for enkelte LKers vedkommende og fortsatt arbeidet med saken. Nemnda fant grunn til å gjøre departementet oppmerksom på at dette ville være av betydning også for de andre forsvarsgrener. Ikke minst betydning ville et slikt tiltak ha som eksempel for alle sivile veifarende, og som en støtte for de sivile myndigheter og organisasjoner som arbeider for større trafikksikkerhet.

Enkelte andre generelle spørsmål har vært drøftet på tillitsmannskonferansene i 1961.

Når det gjelder oppbevaring av sivile klær er det tillitsmenneskenes mening at det bør stilles til disposisjon rom for oppbevaring i leiren, at sivilklærne utleveres mot fremvisning av permisjonsseddel og at det må åpnes adgang til å passere vekten sivilkledd.

Bedre merking av effekter for å hindre tyverier har også vært diskutert. Det ble bl. a. på en av konferansene foreslått at effektene under fabrikasjon blir merket med et registreringsnummer som også blir påført soldatenes utstyrslistene. Dermed ville det ikke være mulig å levere inn effekter med andre nummer, og man ville slippe mange av de naskerier som nå foretas for å erstatte de effekter man måtte ha mistet eller ødelagt.

De dårlige permisjonssko som nå utleveres har vært gjenstand for sterk kritikk.

Forlegningsforhold.

Det er i denne gruppe behandlet 7 saker som alle angår spesielle spørsmål ved enkelte avdelinger og som det ikke er grunn til å nevne i beretningen. Forlegningsforholdene ved de avdelinger Nemnda har besøkt i 1961 vil for øvrig bli omtalt under avsnittet Nemndas befaringer.

I beretningen for 1960 ble det nevnt en sak om soldatenes senger som var tatt opp med Ombudsmannen av en stortingsrepresentant. Det var spørsmål om mannskapenes senger med spiralbunn var helsemessig tilfredsstillende. Denne saken er nå ferdig utredet av Forsvarets sanitet og Generalintendanten. Konklusjonen er at avdelingslegen bør gis anledning til å rekvirere trebunn med passende

myk madrass til mannskaper med ryggplager og at en i fremtiden skifter ut nedslitte kjedebunner med trebunner slik at man over et lengre tidsrom kommer helt bort fra kjedebunner som underlag. På denne måte vil man etter hvert uten større økonomiske vansker få en sengetype som tilfredsstiller dagens medisinske krav.

Kostholdet.

Det er behandlet 7 saker om kostholdet. De fleste gjelder lokale spørsmål som det ikke er grunn til å omtale nærmere i beretningen.

Kostholdet varierer noe fra avdeling til avdeling. Dette skyldes forhold som manglende oppbevaringsmuligheter, vanskelig transport, dårlig kvalifisert kjøkkenpersonell etc. Det er relativt få klager over kostholdet, men Nemnda møter enkelte problemer under sine befaringer. Det har således ved flere avdelinger vært nevnt at soldatene gjerne vil ha mer melk. Dette forhold er også tatt opp med Ombudsmannen direkte av et tillitsmannsutvalg.

De vernepliktiges rasjon av melk er i følge kostregulativet $3\frac{1}{4}$ l pr. dag. Fra 1. januar 1962 er melkemengden økt til 16,6 l helmelk og 13,5 l skummet melk i en 4 ukers periode. I dette kvantum er inkludert det som går med til matlagning. Ombudsmannen antar imidlertid at behovet for melk er større enn det kvantum soldatene får også etter den nye ordning. Spørsmålet om melkemengden bør økes ytterligere bør derfor tas under observasjon.

Luftforsvaret har i år gjennomført kostholdsanalyser ved 3 av sine flystasjoner, Bodø, Sola og Gardermoen. Dette er rene kostholdsanalyser. Ombudsmannen hadde gjerne sett at rapportene samtidig hadde inneholdt en vurdering av forholdene på kjøkkenet, i spisesalen, arbeidsordningen på kjøkkenet og serveringen og dermed de forslag til endringer og forbedringer som var så verdifulle i de kostholdsanalyser som Landsforeningen for Kosthold og Helse foretok og som ble omtalt i beretningen for i fjor.

Et sentralt spørsmål som har vært oppe til behandling er utdanning av kokker. I dag foregår denne utdanning på den måten at den enkelte avdeling av sin vernepliktsmasse plukker ut kokkeemner og sender dem på kokkekurs.

I forbindelse med en klagesak angående forholdene på kjøkkenet ved en av Hærens avdelinger ble dette spørsmål reist av avdelingssjefen. Han pekte på at det ofte kunne være slik at det av den enkelte avdelings mannskapsmasse ikke var noen som egnet seg eller var villig til kokkeutdanning og -tje-

neste. Avdelingen måtte likevel plukke ut noen til slik utdanning, og dette ble lite vellykket når både forutsetningene og viljen manglet. Avdelingssjefen mente det måtte være en heldigere løsning at en sentral myndighet, av hele den årlige vernepliktsmasse, plukket ut dem som hadde forutsetninger og lyst til slik utdanning, og at disse mannskaper ble gitt den nødvendige utdanning før de ble fordelt til de respektive avdelinger.

Spørsmålet ble av Ombudsmannen tatt opp med Generalintendanten som var enig i at dette ville være en heldigere ordning. Den ville bli mer økonomisk, den faglige dyktighet ville sikkert bli større, man kunne få til en mer hensiktsmessig utdannelsesetid og man kunne ved en nøktern behovsvurdering få en bedre og mer effektiv utnyttelse av det utdannede personell.

Etter å ha blitt orientert om Generalintendantens syn på spørsmålet, tok Ombudsmannen saken opp med departementet og den er nå under utredning.

Tjenesteforhold.

Det er innenfor denne gruppe behandlet 29 saker. Det ligger i sakens natur at det her er tatt opp mange forskjellige forhold. Enkelte av sakene er rene forespørsler. Det viser seg at mannskapene når det gjelder tjenesteforholdene er usikre både med hensyn til sine rettigheter og plikter. 6 av sakene gjelder vakttjeneste og vaktordningen, 4 saker gjelder lengden av den daglige tjeneste først og fremst for de fastkommanderte mannskapene. Ellers har det i denne gruppe vært reist spørsmål om søndagstjeneste, de arbeidsdyktiges anvendelse, bruk av vernepliktige i befalsmesser, de vernepliktiges tjenesteforhold i forbindelse med repetisjonsøvelser etc. De fleste sakene er av en så spesiell natur at det ikke er grunn til å omtale dem nærmere.

Det er innenfor denne gruppe reist et par spørsmål som Ombudsmannen har funnet grunn til å orientere Nemnda om, men hvor Nemnda ikke har funnet det påkrevet å ta spørsmålene opp med de militære myndigheter.

I budsjettvedtaket for 1961 er det gitt hjemmel for innkalling av menige spesialister og spesielle personellgrupper i inntil 30—15—10 dagers øvinger i et nærmere bestemt omfang. I år er således en del korporaler innkalt til 10 dagers lenger repetisjonsøvelse enn de menige mannskapene. Flere av disse korporaler har overfor Ombudsmannen besværet seg over dette. De mener at det er de som er villig til å gjøre en innsats under førstegangstjenesten som blir tatt ut til kor-

poraler. Den belønning de nå får er 10 dagers ekstra tjeneste. De føler seg lurt og er av den oppfatning at det vil bli vanskelig å få plukket ut korporaler når denne praksis blir kjent.

Det er etter Nemndas oppfatning ikke riktig å si at dette er den eneste belønningen korporalene får. De har høyere dagpenger, mer interessant tjeneste enn de øvrige og enkelte andre fordeler. Det vil derfor etter Nemndas oppfatning, neppe bety noe særlig om korporalene i fremtiden skulle få noen lengre repetisjonsøvelser enn de andre.

Et annet spørsmål som får betydning i denne forbindelse og som Nemnda har diskutert, er dette at de vervede i svært mange tilfelle synes å ville dekke korporalstillingene. Tidligere har korporaler og visekorporaler vært beskikket av vernepliktmassen. Mulighetene for slike beskikkelser vil vel i fremtiden bli adskillig mindre for de vernepliktige. Det er grunn til å tro at denne muligheten til å bli beskikket til korporal eller visekorporal har vært en stimulerende faktor for mange, og spørsmålet er om det vil få noen uheldige virkninger at mulighetene for slik beskikkelse blir redusert.

Permisjoner.

Det er behandlet 21 saker som angår permisjoner fordelt således: Generelt om permisjon 3, jordbrukspermisjon 6, langpermisjon 4, idrettspermisjon 1, weekendpermisjon 1, velferdspermisjon 2, permisjonsnektelse 2 og reisedager i forbindelse med langpermisjon 2. Syv av sakene er ikke avgjort overensstemmende med vedkommende soldats ønske, men Ombudsmannen har intet å bemerke til den avgjørelse som er truffet. Ni saker er av en slik art at de ikke direkte kan løses.

Enkelte generelle spørsmål har vært tatt opp, og disse finner Ombudsmannen grunn til å omtale nærmere.

Reisedager i forbindelse med langpermisjon er det etter gjeldende regler anledning til å innvilges for de soldater som har lang vei til hjemstedet. Det er imidlertid reist spørsmål om reisedager kan innvilges om vedkommende soldat reiser på permisjon til et annet sted enn hjemmet. Spørsmålet har ikke tidligere vært reist, og Ombudsmannen fant derfor grunn til å forelegge det for Forsvarsdepartementet.

Etter å ha forelagt spørsmålet for overkommandoene uttalte departementet at hvis avstanden fra tjenestestedet til permisjonsstedet er den samme som til hjemstedet eller lenger, gis reisedager som om permisjon ble gitt til hjemstedet. Betingelser ikke avstanden

til hjemstedet at det blir gitt reisedager, vil dette med andre ord i prinsippet heller ikke bli gitt til et annet permisjonssted. Det kan imidlertid inntreffe konkrete tilfelle hvor det er rimelig at permisjon søkes til annet sted enn hjemstedet. Hvis permisjonstiden da ikke strekker til og nødvendige reisedager heller ikke kan innvilges, kan spørsmålet løses ved hjelp av en kortvarig velferdspermisjon i tillegg til langpermisjonen når det foreligger spesielle grunner for valget av permisjonssted.

I de gjeldende bestemmelser om reisedager er det intet uttalt om hvor lang reise man må ha til hjemstedet for at ekstra reisedager skal kunne innvilges. Det synes å ha utviklet seg en nokså forskjellig praksis i de forskjellige forsvarsgrener og tjenestesteder. Foranlediget av en henvendelse om dette tok Ombudsmannen spørsmålet opp med Forsvarsdepartementet. Departementet har forelagt saken for overkommandoene som i sine uttalelser har gitt uttrykk for et noe forskjellig syn. Departementet har derfor ennå ikke tatt standpunkt til spørsmålet om det skal gjøres noen endringer i gjeldende bestemmelser og i tilfelle hvilke endringer som skal foretas.

Spørsmålet om tidspunktet for avvikling av langpermisjoner i rekruttskolen har vært tatt opp av en av Hærens øvingsavdelinger. I følge gjeldende bestemmelser skal øvingsavdelingene avvikle langpermisjonene for januar-kontingenten i forbindelse med påskehelgen, for julikontingenten i forbindelse med overføringen til stående avdeling og for septemberkontingenten i forbindelse med jul- og nyttårshelgen. Vedkommende øvingsavdeling har bedt om å bli stillet noe friere når det gjelder avviklingen av julikontingentens langpermisjoner slik at permisjon kan gis f. eks. i forbindelse med innhøstingsarbeidet. Dette henger sammen med at jordbrukspermisjon ikke innvilges i rekruttskolen. Av velferdsmessige grunner må likevel mange slike permisjoner innvilges. Vedkommende øvingsavdeling mente det ville være en fordel om man kunne få langpermisjonene i den tiden det er behov for hjelp i innhøstingsarbeidet.

Det reiser seg mange spørsmål i forbindelse med dette, og Hærens overkommando har ikke villet ta noe standpunkt før samtlige våpeninspektører har avgitt uttalelse. Det er således ikke truffet noen endelig avgjørelse ennå.

I følge gjeldende bestemmelser om jordbrukspermisjon kan avdelinger i Troms i stedet for å avgis til jordbruksdugnad delta i skogreisingsarbeid i indre Troms på de samme betingelser som for dugnad.

Det synes å være klart at det for Finnmarks vedkommende ikke er det samme behov for jordbruksdugnad/permisjon som for landet

for øvrig. De mannskaper som er fra disse landsdeler har imidlertid på andre områder et vel så stort behov for å kunne hjelpe sine familier i visse perioder av året, f. eks. i forbindelse med reindrift, multesanking og i visse tilfelle fiske.

Under Nemndas befaringer i Nord-Norge er dette spørsmål flere ganger tatt opp av mannskapene. I spesielle tilfelle vil nok disse mannskaper kunne få velferdspermisjon for å kunne hjelpe til i tilfelle som nevnt foran. Det er imidlertid etter Nemndas oppfatning grunn til å overveie om ikke bestemmelsene om jordbrukspermisjon burde utvides til å omfatte også andre former for nødvendig dugnad når det gjelder Finnmark.

Permisjonsbestemmelsene har vært gjenstand for livlig diskusjon på tillitsmannskonferansene. Det synes å være en alminnelig oppfatning at bestemmelsene stort sett virker tilfredsstillende. Det er imidlertid gitt uttrykk for at det bør gis en begrunnelse når en permisjonssøknad avslåes. De mener å ha krav på at en søknad om permisjon skal sees på og behandles som en hver annen skriftlig søknad. Det skal følgelig gis begrunnet svar på søknaden uansett om svaret er negativt eller positivt.

Enkelte tillitsmenn har gitt uttrykk for at weekendermisjoner bør innvilges annen hver helg og at kveldspermisjon lørdag bør utvides til søndag morgen. Det er videre en alminnelig oppfatning at moderasjonsordningen ved NSB bør utvides til å gjelde i 9 dager og at den bør gjelde på alle Statens transportmidler.

Velferd.

Det er tatt opp med Ombudsmannen 5 saker innenfor denne gruppe, hvorav 3 er løst. Bare en av sakene er av en slik art at det er grunn til å omtale den.

Av referat fra et tillitsmannsmøte ved en av Kystartilleriets avdelinger fremgikk det at et sjakkurs som mannskapene var interessert i ikke kunne settes i gang fordi Riksrevisjonen hadde hevdet at dette ikke var hobbykurs. Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen for å få bragt nærmere på det rene begrunnelsen for Riksrevisjonens uttalelse. Det viste seg at det ikke forelå noen skriftlig antegnelse fra Riksrevisjonen. Under en revisjonsforretning var det imidlertid uttalt tvil om riktigheten av anvendelse av midler til et sjakkurs, og det var uttalt misnøye med det kurs som allerede var gjennomført. Av denne grunn turde ikke velferdsoffiseren sette i gang et nytt kurs.

Da Ombudsmannen fant det forbausende at Riksrevisjonen skulle vurdere velferdstiltak

på den måten det her syntes å være gjort, ble saken tatt opp med Sjøforsvarets overkommando.

Overkommandoen var kjent med at Riksrevisjonen under revisjonsarbeid ved vedkommende avdeling hadde tilkjennegitt en viss misnøye med disponering av sivilopplæringsmidler til et slikt formål. SOK konfererte med vedkommende revisor som opplyste at det ikke var gjort noen antegnelse i sakens anledning. Det hadde vært hans hensikt å få se de faglige bestemmelser som hjemlet gjennomføring av slike kurs og øvrig kursvirksomhet ved avdelingen, og da med særlig tanke på kurslengden målt i undervisningstimer. Det måtte være en viss samhörighet mellom kursprogrammet og de bevilgede midler. Dette forhold har SOK senere drøftet med Riksrevisjonen på prinsipielt grunnlag.

SOK opplyste videre at gjennomføringen av hobbykurs generelt skjer i samarbeid mellom undervisningspersonellet og velferdstjenestens folk. Utgiftene til hobbykurs utredes av de midler som er til rådighet for fritidsundervisning. Tvilsspørsmål av faglig karakter som oppstår i forbindelse med kontroll og revisjon forelegges Riksrevisjonen og den stedlige revisjon i det enkelte tilfelle. Denne ordning har virket tilfredsstillende og er av gjensidig interesse.

Spørsmålet om tillitsmennenes attestasjon av inntektsbilag på velferdskonto ble omtalt i fjorårets beretning.

Det er nå fra departementets side foreslått at bestemmelsen om attestasjon skal utgå og at det i stedet bestemmes at det ved regnskapsavslutningen skal sendes gjenpart av velferdskontoen til tillitsmannsutvalget. Denne gjenpart skal av tillitsmennene gis påtegning om at de er kjent med de påløpne utgifter og inntekter. Påtegningen gjelder ikke som attestasjon. Blir det gitt bestemmelser overensstemmende med dette forslag, har saken fått en tilfredsstillende løsning.

Kantiner.

Det er behandlet 2 saker som begge gjaldt klager over kantinevirksomheten ved en av Hærens avdelinger. Klagene ble sendt Forsvarets kantiner som i begge tilfelle ga en redegjørelse om årsakene til at klagene var oppstått. Forholdet er bedret i den utstrekning Forsvarets kantiner har hatt muligheter for å rette på forholdene.

Kantinenes virksomhet er et spørsmål som har vært viet bred oppmerksomhet på tillitsmannskonferansene. Det sentrale punkt i diskusjonene har vært den prispolitikk som føres. Den alminnelige oppfatning synes å være at prisene er for høye i forhold til sivile

kaféer når det tas hensyn til de fordeler kantinene har med gratis lokaler etc. Både avdelingssjefer, befal for øvrig og mannskapene synes å ha lite kjennskap til de forretningsmessige prinsipper som legges til grunn for kantinevirksomheten i Forsvaret. Det synes å være nødvendig med en omfattende opplysningsvirksomhet fra Forsvarets kantiners side.

Disiplinærsaker.

Det er behandlet 24 saker samt 4 saker fra 1960. I 10 saker har soldater tatt opp med Ombudsmannen spørsmålet om den ilagte refselse er riktig og rettferdig. Ombudsmannen har ikke funnet noe å bemerke til de avgjørelser som er truffet, og har gjort dette klart for den enkelte. I 3 saker har mannskapene klaget over at avdelingen samlet er pålagt ekstratjeneste som av mannskapene betraktes som en kollektiv avstraffelse. I 2 av tilfellene har Ombudsmannen funnet de tiltak som er truffet riktig, mens det i det tredje tilfelle, etter Ombudsmannens oppfatning, var gått for langt av vedkommende befalingsmann. 6 saker gjelder forespørsler om forhold i forbindelse med utøvelsen av disiplinærmyndigheten. De øvrige saker gjelder forskjellige forhold.

Det er ikke behandlet noen generelle spørsmål som det er grunn til å redegjøre nærmere for i beretningen.

Forholdet mellom befal og menige.

Det er behandlet 9 saker hvorav 2 er rene forespørsler om befalets rettigheter vis a vis de vernepliktige. De 7 øvrige saker inneholder klager over befalets opptreden. Noen av sakene er tatt opp av en enkelt vernepliktig, mens andre er tatt opp av grupper av mannskaper.

Alle sakene er meget grundig undersøkt ved rapporter og avhør foretatt av overordnet myndighet. Det viser seg ofte at mannskapenes fremstilling er noe overdrevet. De nærmere undersøkelser har vist at forholdene ikke har vært så alvorlige som mannskapene har fremsilt dem. I enkelte tilfelle har mannskapene ved sin egen opptreden vært årsak til at befalet har gått noe for langt. I de tilfelle hvor befalet har opptrådt ureglementert er dette blitt påtalt av vedkommende befalingsmanns overordnede. Ingen saker har vært av en slik art at Ombudsmannen har funnet grunn til å foreta noe ytterligere.

Det viser seg i flere saker at mange av de forhold som mannskapene har klaget over skyldes misforståelser som igjen har sin årsak i manglende orientering til mannskapene.

Det ser for Ombudsmannen ut som om en del av de uoverensstemmelser som oppstår mellom soldatene og troppsbefalet og som soldatene i enkelte tilfelle har grunn til å beklage seg over, ikke hadde oppstått eller kunne vært bragt ut av verden om befalet hadde gitt mannskapene bedre orientering om de forhold som har vært årsak til uoverensstemmelserne.

Det er svært få saker av denne art som kommer til Ombudsmannens kunnskap sett i relasjon til det store antall soldater og befal som til en hver tid er inne til tjeneste.

På tillitsmannskonferansene har det vært gitt uttrykk for den oppfatning at kontakten mellom befal og menige burde bli bedre. Velferdsarrangementer som kameratkvelder etc. burde i høyere grad enn tilfelle er i dag besøkes av befalet. Mannskapene savner også orienteringer om forskjellige forhold både når det gjelder tjeneste og fritid. Det er et utbredt ønske om at «Sjefens time» blir holdt oftere enn tilfelle er nå. Det ble på konferansen i DKØ dessuten uttalt at troppssjefene burde ta seg mer av sin avdeling, og ikke overlate mesteparten av dette arbeid til sersjantene.

Det inntrykk Ombudsmannen sitter igjen med etter å ha hørt disse spørsmål diskutert på de fleste tillitsmannskonferanser som er holdt i år, er at mannskapene er meget interessert i å skape et godt forhold til sine foresatte. De har intet i mot en streng disiplin bare denne håndheves rettferdig. Grunnlaget for respekt for de foresatte er dyktighet, rettferdig opptreden og en høy moralsk standard. Mannskapene vil behandles som voksne ansvarsbeviste mennesker og skape et forhold til sine foresatte bygget på gjensidig tillit og respekt.

Tillitsmannsutvalg.

De distriktstise konferanser for tillitsmenn og avdelingssjefer som ble holdt for første gang i fjor er avholdt også i år.

Ved disse konferanser møter sjefen og to tillitsmenn fra samtlige avdelinger innen vedkommende DK, SK eller LK.

På disse konferanser blir det gitt orienteringer om visse emner som er av spesiell interesse for mannskapene. Gjennom diskusjoner om de oppsatte emner er det hensikten å skaffe tillitsmennene kjennskap til de forskjellige sider av tjenesten og dermed dyktiggjøre dem til arbeidet som tillitsmenn.

Erfaringene fra første år disse konferanser ble holdt viser at det var vanskelig å få tillitsmennene til å delta i diskusjonen etter innledningsforedragene. Det er naturlig at tillitsmennene føler seg usikre og ikke så lett

kan ta del i diskusjonen uten på forhånd å ha fått tenkt gjennom problemene, og helst fått drøftet og prøvet sine meninger i samtaler med andre tillitsmenn.

Ut fra disse erfaringer ble programmet for årets konferanser lagt om. I år er det på konferansens første dag gitt orienteringer om de emner vedkommende kommando fant ønskelig å sette opp på programmet. Antall emner ble innskrenket slik at det ble bedre tid til å behandle det enkelte emne. Etter innledningsforedragene ble tillitsmennene inndelt i grupper på 5—7 mann. Hver gruppe fikk sitt spesielle emne å arbeide med resten av første dag. Den enkelte gruppe hadde til oppgave, ut fra sine interne diskusjoner, å utarbeide en kort redegjørelse om sitt syn på det problem de hadde hatt til behandling, herunder f. eks. gi uttrykk for sin mening om gjeldende bestemmelser, praktiseringen av bestemmelsene, behovet for endrede bestemmelser eller tilleggbestemmelser etc.

Disse redegjørelser ble avgitt neste dag som en innledning til en alminnelig diskusjon i plenum om de oppsatte emner.

Avdelingssjefene hadde sjefsmøte første dag mens tillitsmennene var opptatt i sine grupper.

Et slikt opplegg svarer til det som i dag svært ofte brukes ved sivile konferanser. Ved dette opplegget blir det ikke anledning til å behandle så mange emner, men det enkelte emne får til gjengjeld en meget grundigere behandling. Videre fører dette opplegget til at det blir meget lettere å få tillitsmennene med i diskusjonen og de får et større utbytte av konferansene.

De emner en har konsentrert seg om i år er permisjonsbestemmelsene, mannskapenes økonomiske forhold, kontakten mellom mannskapene og deres foresatte og tillitsmennenes arbeid. I tillegg til disse emner er det under eventuelt gitt den enkelte avdeling anledning til på forhånd å anmelde saker av almen interesse til behandling. Av spørsmål som på denne måten har vært gjenstand for diskusjon kan nevnes NSB's moderasjonsordning, 45 timers uke for vernepliktige mannskaper, sivilundervisningen, forlegningsforhold, kostholdet, bekledning, oppbevaring av sivil tøy, tildeling av aviser og tidsskrifter, skjema for tjenestebevis, innføring av refleksbånd på uniformer, revidering av bestemmelsene om oppgjør for jordbruksarbeid.

Enkelte av konferansene er ledet av sjefen for vedkommende distriktskommando. Både avdelingssjefer og tillitsmenn har satt pris på at distriktskommandosjefen selv har ledet og tatt aktivt del i diskusjonene om de forskjellige emner, og det viser ikke minst at kom-

mandosjefene har sett på konferansene som verdifulle bidrag til å løse de problemer som nødvendigvis vil finnes innenfor Forsvaret. Dette har vært av stor betydning for tillitsmennene og dermed alle de mannskaper tillitsmennene representerer.

Ombudsmannen ga i beretningen i fjor uttrykk for den oppfatning at tillitsmannskonferansene var verdifulle. Denne oppfatning er styrket etter årets konferanser. Tillitsmennene får på denne måte anledning til å komme sammen og diskutere de problemer som opptar mannskapene uansett forsvarsgren eller våpengren. De får anledning til å gjøre seg kjent med avdelingssjefene og de høyere militære myndigheters syn på de samme problemer. De blir i større grad enn ellers klar over de vanskeligheter som gjør seg gjeldende på de forskjellige områder. De får et videre perspektiv og muligheter for å se problemene i en større sammenheng. De får et solidere grunnlag for sin virksomhet i tillitsmannsutvalgene og for samtaler og diskusjoner med sine kamerater. Det kan ikke være tvil om at dette er en fordel for Forsvaret. Avdelingssjefene og de militære myndigheter på DK-planet høster også nyttige erfaringer i disse åpne diskusjoner med mannskapenes representanter.

Det er i år holdt færre konferanser enn i fjor, men det er ikke tvil om at de konferanser som er holdt har vært verdifullere enn fjorårets.

Av andre tiltak som stimulerer virksomheten i tillitsmannsutvalgene vil Ombudsmannen nevne Nemndas befaringer. Nemnda legger stor vekt på å komme i kontakt med tillitsmennene og mannskapene, og har både samtaler med tillitsmennene alene og møter med tillitsmannsutvalgene. Nemnda legger under sine befaringer først og fremst vekt på å se på og behandle de problemer tillitsmennene er opptatt av.

Kontakt med tillitsmannsutvalgene holder Ombudsmannen også ved at møtereferater fra alle sentrale utvalgs møter blir sendt Ombudsmannen.

På grunnlag av disse referater har Ombudsmannen utarbeidet en statistikk som gir inntrykk av virksomheten i utvalgene. Statistikken er noe forandret fra i fjor. De tidligere tre første grupper er slått sammen til en. Gruppene Spesialtjeneste, Hjelpetjeneste kalles nedenfor Kommandertjeneste og omfatter en del av de spørsmål som tidligere gikk inn under Tjenesteforhold. En del saker fra gruppen Tjenesteforhold er i år kalt Tjenestlige orienteringer og tar sikte på å registrere hyppigheten av sjefenes orienteringer om forskjellige forhold innen avdelingene.

Under den nye gruppen Kosthold og hygiene inngår alt som vedrører kostholdet i videste betydning. Gruppen Sivilopplæring omfatter så vel den obligatoriske som fritidsundervisningen. Transportspørsmål er trukket ut av den tidligere Underbringelsesgruppen og plas-

sert i en ny gruppe — betegnet Kommunikasjonsspørsmål, som foruten transport omfatter telekommunikasjoner etc. En ny gruppe er også idrettssaker.

Antall utvalg innen de forskjellige forsvarsgrener er stort sett det samme som i fjor.

Hæren	39	avdelingsutvalg med 291 møter
Sjøforsvaret	42	—»— » 300 »
Luftforsvaret	26	—»— » 271 »

Det gjennomsnittlige antall møter pr. utvalg var i fjor 7, i år 8. De avdelinger som ikke har mannskaper inne hele året, eksempelvis forsvarsgrenenes rekruttskoler og en del av Sjøforsvarets fartøyer, bidrar i sterk grad til å senke den gjennomsnittlige møtefrekvens. For helårlig fullt bemannede avdelinger ligger gjennomsnittstallet noe høyere. For Hæren og Sjøforsvaret i sin helhet er det gjennomsnittlige antall møter 7, mens det for Luftforsvaret går opp i 11,5 pr. utvalg.

Utvalgene har behandlet 5 429 saker, fordelt på forsvarsgrenene slik:

Hæren	2 429
Sjøforsvaret	1 339
Luftforsvaret	1 662

Hertil kommer så alle de lokale tillitsmannsutvalg som ikke sender møtereferater til Ombudsmannen. Disse utvalg behandler på det lokale plan et langt større antall saker enn de sentrale utvalg.

Antall behandlede saker i de sentrale utvalg er steget med 1 662. Saksantallet i Hæren er steget med 904, i Sjøforsvaret med 230 og i Luftforsvaret med 528.

Av de saker som er behandlet er ca. 60 pst. løst. Dette betyr imidlertid ikke at alle disse saker er løst slik tillitsmennene mener sakene bør løses. I et stort antall saker betyr imidlertid løsningen en forbedring, en fordelaktig endring, en gunstig omregulering eller en tilfredsstillende nyordning sett fra mannskapes side.

Det er ikke i år mulig å si hvor mange saker som er løst overensstemmende med tillitsmennes ønsker. Ombudsmannen vil imidlertid ta sikte på neste år å kunne gi opplysninger om dette.

Hovedtyngden av saksmengden fordeler seg som i tidligere år på gruppene Uniformer, Underbringelse, Kosthold, Kommandert tjeneste, Permisjoner, Velferd, Ombudsmanns- og tillitsmannsordningen og Syke- og trygdesaker.

De saker som er reist fordeler seg slik:

Beordring, overføring, forflytning, tilbakeføring i grad, tjenesteplikt, dimittering	148
--	-----

Forhold mellom befal og menige	19
Disiplinær- og straffesaker	122
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av materiell	405
Underbringelse (brakker, vaktstuer, arrest)	763
Kosthold og hygiene	689
Kommandert tjeneste	232
Permisjoner	395
Kantiner	126
Velferd	1 151
Idrettssaker	256
Kommunikasjonsspørsmål	194
Tillitsmannsutvalg, tillitsmennes rettigheter, Ombudsmannsordningen ...	399
Lønn	43
Tillegg	26
Godtgjøringer	9
Sykesaker, dødsfall, trygd, forsikring, erstatning, tannpleie, personlig hygiene, sykestuer	205
Sosiale saker	15
Forsvarets skoler (opptak, utdanning etc.)	30
Sivilundervisning (fritids- og obligatorisk)	68
Diverse	23

Gruppen Beordring — dimittering viser en økning på 96 saker. De fleste spørsmål gjelder dimittering og tjenesteplikt.

Gruppen Forholdet mellom befal og menige har økt med 7 saker.

Gruppen som omhandler disiplin har en økning på 106 saker.

På området Uniformer og utstyr er det en stigning på 47 saker.

Gruppen som angår forlegninger etc. viser en økning på 128 saker. Hovedtyngden av sakene dreier seg om utstyr, varme, vann og lys.

Når det gjelder Kostholdet er det en økning på hele 283 saker. Sakene konsentrerer seg om hygieniske forhold, installasjoner i kjøkkensektoren, melkekvantum, kjøtt- og fiskeforsyning i samband med kvaliteten, fordeling av pålegg, knappheten av pålegg, krav om mere frukt, spisesalutstyr m. v.

Gruppen Permisjoner viser stigning med 18 saker.

Kantinesakene viser stigning med 54 saker. Stigningen skyldes ikke minst åpningstidene, varekvaliteten, prisene, men også lokalitetene i samband med TV-framsyninger og dermed lukningstidene. Søndagsåpning er også under tiden berørt.

Gruppen Velferd er steget med 309 saker. Dette skyldes sikkert velferdsoffiserenes økede aktivitet i utvalgene.

Gruppen Lønn viser stigning med 18 saker. Økningen skyldes delvis spørsmål om innkommanderingstilleggets størrelse.

Gruppen for Tillegg viser en økning med 23 saker.

I gruppen Godtgjøringer er det derimot behandlet færre saker i år.

Sykesaker viser en sterk stigning med 173 saker. Dette forhold må i det vesentlige tilskrives alle de saker som er reist i samband med tannlegevirksomhet, legevirkosomhet, forsikringssspørsmål o. l.

Gruppen Sosiale saker viser liten bevegelse med et noe mindre saksantall enn i fjor.

I år er repetisjonsavdelingene representert med 28 utvalg mot i fjor 18.

Utvalgene tilsammen har behandlet 259 saker, hvorav 134 er løst. Løsningsprosent 52. Tallmessig opptrer saksgruppene for de størstes vedkommende slik:

Beordringer etc.	5 saker
Forhold mellom befal og menige ...	1 »
Disiplinærsaker	7 »
Uniformer	31 »
Underbringelse	21 »
Kost	24 »
Kommandert tjeneste	8 »
Permisjon	20 »
Velferd	67 »
Idrett	5 »
Kommunikasjoner	13 »
Ombudsmannssektoeren	19 »
Sykesaker	14 »
Tjenestlige orienteringer	16 »

Den i fjor omtalte ordning som Sjøforsvaret og Luftforsvaret hadde gjennomført i samband med møtereferatene fra tillitsmannsutvalgene, har dette år vist praktiske utslag. Velferdsinspektørene for de to forsvarsgrenene er i høy grad interessert i hva som rører seg i avdelingene, og en av deres beste opplysningskilder er de saker som reises i tillitsmannsutvalgene. Ved å gjennomgå tillitsmannsutvalgenes referater er de i stand til straks å plukke ut saker som står uløste, og omgående ta dem opp med vedkommende fagmyndighet for at denne kan se nærmere på dem. Ved denne ordning viser det seg at uløste saker i mange tilfelle kan løses direkte av overkommandoen. Når høyere

militære myndigheter ved mulige løsninger av reiste saker griper inn på en slik måte virker dette som en kraftig stimulans i utvalgenes arbeide. Velferdsinspektørene og Ombudsmannen kommuniserer ved gjenparter og kan på den måten holde seg à jour med utviklingen.

Det er etter Ombudsmannens oppfatning en meget fornuftig ordning som nå er etablert i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Mange saker som tidligere ikke ble løst i det sentrale tillitsmannsutvalg og som heller ikke ble tatt opp med Ombudsmannen, får nå en tilfredsstillende løsning ved overkommandoens inngripen. Dette har selvsagt stor betydning for utvalgenes effektivitet.

Mannskapenes økonomiske forhold.

De økonomiske forhold opptar soldatene meget, og dette er da også klart kommet til uttrykk på årets tillitsmannskonferanser og ved Nemndas samtaler med mannskapene under befaringene. Det er en alminnelig oppfatning blant tillitsmenn og mannskaper at dagpengene må forhøyes. Videre at familietillegget og da særlig barnetilleggene må forhøyes.

Tillitsmennene synes også det er en urettferdig ordning at ikke ugifte mannskaper skal få utbetalt kostgodtgjøring under permisjon.

Når det gjelder godtgjørelser for jordbruksdugnad ble det på en av konferansene hevdet at bestemmelsen om dette burde revideres. Soldatene burde få beholde en større del av godtgjørelsen, mens den del av godtgjørelsen som blir overført til velferdskonto blir tilsvarende mindre.

Nemnda ga i beretningen i fjor uttrykk for at dagpengene burde forhøyes og viste i den forbindelse til at det siden forrige gang dagpengene ble forhøyet har funnet sted en prisstigning på ca. 20 pst. på de varer og tjenester som det er meningen mannskapene skal dekke med sitt innkommanderingstillegg.

Nemnda har også vært klar over at familietillegget burde forhøyes. Når Nemnda ikke har fremmet forslag om det, er årsaken det forslag om omorganisering av familietilleggsordningen og heving av satsene som er fremmet av Forsvarets velferdstjeneste. Nemnda er kjent med at begge disse spørsmål er under behandling i departementet.

Spørsmålet om et ekstra tillegg for de av Sjøforsvarets mannskaper som tjenestgjør om bord i fartøyene har mange ganger vært tatt opp med Nemnda under dens befaringer, og med Ombudsmannen under samtaler med Sjøforsvarets mannskaper. Spørsmålet ble også reist under den tillitsmannskonferanse

som ble holdt i Sjøforsvarskommando Nord-Norge i 1960. Begrunnelsen for disse henvendelser er at tjenesten om bord er ekstra slit-som og krevende, og dertil kommer den ekstra påkjenning som innkvarteringen byr på om bord i et marinefartøy. Mannskapene om bord er også vesentlig dårligere stillet med hensyn til velferdsarbeidet og har færre muligheter for å nyte godt av sivilundervisningen enn mannskapene i land. Et annet moment som anføres er at mannskaper med dårlig rulleblad blir sendt på land med de fordeler landtjenesten byr på, mens de mannskaper som stiller seg positive til tjeneste blir holdt om bord.

Nemnda er klar over at det kan være vanskelig å skille mellom vanlig tjeneste, byrdefull og særlig byrdefull tjeneste for vernepliktige mannskaper. Forsvaret har dog funnet å burde tilstå særlige tillegg for enkelte arter tjeneste som ubåttjeneste, dykkertjeneste, arbeid med å uskadeliggjøre sprengstoff og miner, fiskerioppsynstjeneste og grenseoppsynstjeneste.

Alle disse tillegg utbetales for klart avgrensede arbeidsoppgaver, og dette synes å være en ordning som blir godtatt og forstått av mannskapene som både rimelig og rettfærdig. Når det hevdes at sjøtjenesten i sin alminnelighet må betraktes som særlig byrdefull i forhold til tjeneste i land, er dette et syn som har mye for seg. Nemnda har derfor funnet å burde forelegge for Forsvarsdepartementet spørsmålet om det er grunn til å overveie innføring av et særlig tillegg for sjøtjeneste.

Ombudsmannen har hatt til behandling 26 saker vedrørende mannskapenes økonomiske forhold.

To saker som gjelder innkommanderingstillegg finner Ombudsmannen ikke grunn til å omtale i beretningen.

Elleve saker gjelder familietillegg. Av disse saker gjelder syv ordinært familietillegg, tre av søknadene ble avslått mens en ble innvilget. En sak gjaldt forespørsel om mulighetene for å få utbetalt tillegg til forlovede som skulle ha barn. I en sak var det også forespørsel om beskatning av familietillegget. De øvrige fire saker om familietillegg gjaldt søknader om forhøyet familietillegg som alle ble innvilget.

To saker gjelder forespørsler om dykkertillegg og risikotillegg, og er av en slik art at det ikke er grunn til å omtale dem i beretningen.

To saker gjaldt kostgodtgjøring for mannskaper som bodde hjemme. Det gjaldt tidsrommet før det nye fredsregulativet trådte i

kraft, og ingen av søknadene ble derfor innvilget.

To saker gjaldt utbetaling av kostpenger under sykepermisjon i hjemmet. I begge sakene ble søknadene innvilget.

To saker gjaldt kost- og nattillegg under tjenestereise, i begge tilfelle viste det seg at utbetaling var skjedd overensstemmende med gjeldende regler.

Tre saker gjaldt godtgjøringer for kost og reiseutgifter under fremmøte til tjeneste. Det var utbetalt det mannskaper hadde krav på i følge fredsregulativet. Det synes imidlertid som om bestemmelsene i regulativet ikke alltid dekker de virkelige utgifter. Ombudsmannen viser for så vidt til hva det er sagt om dette i fjorårets beretning.

En sak gjaldt kvartergodtgjøring til gifte grenaderer som ikke kan skaffes militær innkvartering og som derfor gis anledning til å bo hjemme.

Sykesaker.

Det er behandlet 16 saker samt 4 fra 1960. Fem saker gjelder tannlegebehandlingen i Forsvaret. I samtlige saker er det klaget over mulighetene for å få tannlegebehandling. Det er i fire av sakene funnet fram til en løsning som vil gi større muligheter for behandling, en sak er ennå ikke ferdig behandlet.

I fem saker er det reist spørsmål om mulighetene for undersøkelse og sykebehandling under militærtjenesten. Tre saker har fått en tilfredsstillende løsning. I de to øvrige saker var det bare rettet forespørsel til Ombudsmannen. Den nødvendige orientering i den forbindelse er gitt.

Ni saker gjelder spørsmål om erstatning eller trygd i forbindelse med sykdom oppstått under militærtjenesten. Ombudsmannen har i disse saker foretatt undersøkelser og gitt de fornødne opplysninger. De fleste er blitt henvist til å søke Rikstrygdeverket om uføretrygd.

Det ser for Ombudsmannen ut som om det i disse sakene fra Forsvarets side gis for lite opplysninger eller gjøres for lite for å hjelpe mannskapene til rette. I de saker Ombudsmannen har hatt til behandling har vedkommende soldat ikke hatt kjennskap til hvordan det skulle forholdes for å få en løsning på problemene i forbindelse med sykdommen. Særlig synes dette å være tilfelle ved langvarige sykdommer hvor det kan bli aktuelt med uføretrygd. På dette felt ser det ut til å være behov for en noe større bistand fra Forsvarets side enn tilfelle er i dag.

Forsvarets sanitet har som tidligere år laget en oversikt over dødsfall og personska-der blant militært personell i 1961.

En oversikt over alle dødsfall blant militært personell i 1961 enten dødsfallet hadde for-

bindelse med tjenesten eller annet sted utenfor tjeneste viser følgende:

	Antall døde ved			
	ulykker		sykdom	
	menige	befal	menige	befal
Flyulykker		8		
Ulykker ved landtransport	5	2		
Skyteulykker	1			
Vådeskudd	1			
Drukning	6			
Andre ulykker	5	2		
Svulster				2
Sykdommer i kretsløpssystemet				5
Andre sykdommer			1	1
Sum	18	12	1	8

Dødsulykkene fordeler seg slik:

8 dødsfall ved flyulykker. Alle rammet befall i tjeneste. Av de åtte var fem jettflygere, mens tre mann omkom da et «Safir» skolefly styrtet.

7 dødsfall ved landtransportulykker. Fire menige forulykket under tjeneste. Av disse fire omkom to da en Dodge $\frac{3}{4}$ tonner kjørte utfor vegen, en mann ble drept ved en traktorulykke, og en fjerde døde av de skader han pådro seg da han som passasjer i en militær lastebil stupte forover da lastebilen bråstoppet. En menig ble drept ved motorsykkelulykke utenfor tjeneste. To befall omkom ved bilulykker i fritiden.

1 dødsfall ved skyteulykke. En menig ble drept da det oppsto en eksplosjon mens han «eksperimenterte» med løskrutt fra øvelsespatroner.

1 dødsfall ved vådeskudd. En menig ble rammet da en annen soldat skulle tømme sitt våpen (Schmeisser).

6 dødsfall ved drukning. Alle rammet menige. En mann, som antas ikke svømmedyktig, omkom under tjeneste da han falt i sjøen fra en motorbåt som skulle settes ut, han var i forbindelse med fallet utsat for et traume. Fem druknet i fritiden, herav to ved bading på UNEF badestrand, Gaza. To falt i vannet, i det ene tilfelle ble det bare funnet en tom drivende snekke, den andre falt fra en bru. Den femte forulykket mens han forsøkte å vade over en elv, ingen opplysninger om svømmedyktighet.

7 dødsfall skyldtes andre årsaker. Tre av ulykkene rammet menige i fritiden. En mann omkom av utmattelse og forfrysninger under skitur i fjellet, en mann ble tatt av snøras under skitur og en mann falt utfor stup.

Bare en av de vernepliktige menige og korporaler døde av sykdom. Dette gjaldt en soldat som fikk hjernebetendelse etter røde hunder (rubeola). Han døde på Narvik sykehus.

Til sammenlikning vises nedenfor en oversikt over dødsulykkene i de siste 6 år:

Ulykkens art	Antall døde i året:						
	1956	1957	1958	1959	1960	1961	I alt
Flyulykker	14	4	14	11	5	8	56
Skyte- og sprengningsulykker	7	3	3	1	5	2	21
Ulykker under landtransport	10	9	10	16	3	7	55
Drukning	6	3	4	3	4	6	26
Andre årsaker	6	5	17	1	6	7	42
I alt	43	24	48	32	23	30	200

Dødsulykkene har de senere årene holdt seg stort sett uforandret. Det samlede antall for 1961 er noe lavere enn gjennomsnittstallet for de foregående 5 år. Tallene er såvidt lave at det er vanskelig å trekke noen generelle slutninger av dem. Flyulykker, ulykker

ved landtransport og drukning er stadig de viktigste dødsårsakene blant militært personell.

Dødsfall ved drukning har siden 1956 variert mellom 3 og 6 tilfelle pr. år. Ved gjennomgåelse av drukningsulykkene for 1961 kan

ikke manglende svømmedyktighet sies å ha vært noen påfallende årsak til ulykkene.

Likevel er det riktig fra et sanitetsmessig synspunkt å legge stor vekt på den manglende svømmedyktighet som vi vet er til stede. En undersøkelse av svømmedyktigheten fra folkeskolelver i 7. klasse 1956—57 viste at i Finnmark fylke kunne bare 22 pst. av elevene svømme, mens i Oslo som hadde den høyeste svømmedyktighet var 92 pst. av 7. klassingene svømmedyktige i samme skoleår. Idretts-offiserene har foretatt liknende undersøkelser blant rekrutter og det viser seg at det er et forbausende stort antall ikke svømmedyktige blant rekruttene, særlig fra de nordlige fylker. Når antall drukningsulykker i Forsvaret likevel er forholdsvis lite, beror vel det på at de soldater som ikke kan svømme utsettes lite for drukningsrisiko under tjenestetiden. Hvis de er på badestranden om sommeren er de under tilsyn. De steder hvor det finnes anlegg for svømming ved militærforeningene foregår systematisk opplæring av soldatene slik at mange lærer å svømme under tjenestetiden.

Når soldatene går tilbake til sivil virksomhet vil de gjennom sitt yrke ofte være utsatt for drukningsrisiko. Dette gjelder særlig fiskerbefolkningen. I følge medsinalstatistikken druknet i alt 282 menn i Norge i 1958, herav 198 over 20 år. For 1959 var tallene 352 i alt, herav 236 over 20 år.

På bakgrunn av dette vil det være riktig at Forsvaret tilrettelegger mulighetene for svømmeopplæring under tjenestetiden, så den blir bedre og mere effektiv. Ved alle våre rekruttskoler bør det forgå systematisk svømmeopplæring. Målet må være at ingen dimiteres etter endt tjeneste uten å være svømmedyktig. Dette vil minske risikoen for drukning når soldatene går tilbake til sivil virksomhet.

Dette arbeidet bør tas opp med Sosialdepartementet (Helsedirektoratet) og Kirke- og undervisningsdepartementet.

Som for de nærmest foregående år er det i ulykkesoversikten, tabell 2 tatt inn nedenfor, tatt med samtlige skademeldinger som er innkommet til FSAN, Militær trygd. Videre er det nyttet samme form for tidsavgrensing, idet det er tatt med skademeldinger som er innkommet før 20. januar 1962, forutsatt at skaden skjedde i 1961.

Tabellen viser fordelingen på en del ulykkesgrupper, samt hvordan ulykkene fordeler seg på befal og menig. Hver av disse kate-

goriene er igjen spesifisert på forsvarsgren (Hæren — H, Luftforsvaret — L, Søforsvaret — S), og fordelt på «Tjeneste» og «Fritid».

Oversikten for 1961 omfatter 349 ulykker som førte til personskader. 222 eller 64 pst. av ulykkene rammet personell i tjeneste, 127 eller 36 pst. av skadene ble pådratt i fritid.

Antall skyteulykker er fortsatt relativt lavt. Skyting førte i 1961 til 9 hørselskader blant menige. Av disse tilfellene skyldtes 3 geværskyting uten hørselvern, og 3 av tilfellene skyldtes kanonskyting uten hørselvern.

I 1961 skjedde 84 eller 25 pst. av ulykkene under landtransport. 43 eller 51 pst. av landtransportulykkene skjedde under tjeneste. Av ulykkene under tjeneste er uforsiktighet ved avstigning fra kjøretøyene en hyppig årsak til skader. 22 skader med andre ord 26 pst. av ulykkene ved landtransport skyldes uhell med privat motorsykel i fritid. Det mangler opplysninger om det fantes sikkerhetssele ved bilulykkene, og om disse ble brukt.

Antall idrettsskader var 67 med andre ord 20 pst. av personskadene i 1961. Av disse skjedde 66 pst. i tjeneste. Skader pådratt under fotballspill er den største gruppen med 45 pst. av idrettsskadene.

Antall skader ved fall var 52 med andre ord 24 pst. av personskadene. 68 pst. av disse skadene ble pådratt under tjeneste.

Tabellen viser ellers en del andre spesielle ulykkesgrupper.

En oppstilling over antall ulykker for de senere år er vist i tabell 3 nedenfor. I tallene her er medregnet de skader som førte til døden.

Oppgavene over personskader utenom dødsulykkene viser ikke noe særlig nytt fra tidligere år.

Med den store bruk vi har av motorisert kjøretøy i Forsvaret er det vanskelig å uttale noe sikkert om det antall kjørehell Forsvaret har er urimelig stort. I alle fall er det all grunn til å drive utstrakt undervisning og instruksjon for på den måten å prøve å bedre situasjonen. Når det gjelder forebyggende tiltak som sikkersetssele, styrt-hjelm osv. må det stadig påsees at retningslinjene følges og at disse er adekvate.

Det er betenkelig at antallet idrettsskader er så høyt: 67. Det er et spørsmål om våre idrettsoffiserer kan gjøre noe mere for å forebygge skadene ved omhyggelig instruksjon og veiledning.

Tabell 2.

Personskader 1961.

FORSVARETS SANITET

Skadeårsak	Militært personell. (Dødsulykker ikke medregnet.)														
	Militært personell		Befal						Menige						
	Tjeneste	Fritid	Tjeneste			Fritid			Tjeneste			Fritid			
		H	S	L	H	S	L	H	S	L	H	S	L		
Redusert og løs ammunisjon	3										3				
Ekspløsjons- og sprengningsulykker	3	2									3		2		
Skarp ammunisjon	1											1			
Andre uhell ved våpenbruk	7	1		1							1	5	1		
Skyteulykker, totalt	14	3	0	1	0	0	0	0	7	0	6	3	0	0	
Motorsykkel	1	22					1				1		11	3	7
Bil	20	10	4						15	1		5	3	2	
Stillestående bil, weasel, motor	13	3	2						10		1	2		1	
Andre kjørehell	9	6							7		2	5	1		
Kjørehell, totalt	43	41	6	0	0	1	0	0	33	1	3	23	7	10	
Fotballspill	14	16				1			13	1		11	2	2	
Ski	14	2	1						13			1		1	
Fysisk trening, gymnastikk, idrettsskader ...	16	5				1			12	4		2		2	
Idrettsskader, totalt	44	23	1	0	0	2	0	0	38	5	0	14	2	5	
Fall fra en høyde til en annen	12	8							11	1		4	3	1	
Fall på bakken	32	12	3						29			10		2	
Fall på gulv/dørk, i trapp	8	10	1			2	1		4	3		4	2	1	
Fall, totalt	52	30	4	0	0	2	1	0	44	4	0	18	5	4	
Andre årsaker og skadetyper:															
Muskelskader, forstrekninger, vridning av fot	17	8	2		1				11	2	1	6		2	
Brannskade	5								5						
Losse- og lastearbeid	2								2						
Hørselskade	12		2	1					5	4					
Leirarbeid	11								10		1				
Andre spesielle skader	22	22	5			1			15		2	16	3	2	
Totalt	222	127	20	2	1	6	1	0	170	16	13	80	17	23	

Tabell 3.

Personskader 1956—1961 blant militært personell.

Dødsulykkene er medregnet.

	1956	1957	1958	1959		1960		1961	
	I alt	I alt	I alt	I alt	Herav i fritid	I alt	Herav i fritid	I alt	Herav i fritid
Skyteulykker	59	50	37	22	2	20	5	19	4
Kjøreulykker	65	90	73	129	64	92	38	91	44
Flyulykker	14	6	13	11	2	5	0	8	0
Drukning	6	3	4	3	3	4	3	6	5
Brannskader	—	—	16	7	2	6	0	5	0
Forfrysninger	—	—	8	1	0	0	0	1	0
Idrettsskader	—	—	—	79	26	51	19	67	23
Fall	—	—	—	82	24	57	22	82	30
Andre årsaker	248	298	318	52	8	59	18	100	36
Totalt	392	447	469	386	131	294	105	379	142

Sosiale saker.

Det er behandlet 4 saker hvorav 2 gjelder skattespørsmål, bl. a. beskatningen av visse tillegg som utbetales det vervede personell som gjør tjeneste i Gaza. Saken har bl. a. vært forelagt for Riksskattestyret som har funnet fram til en gunstigere løsning når det gjelder beskatningen av tillegg som utbetales korporaler og menige ved FN's politistyrke i Midt-Østen.

I beretningen for 1960 er nærmere omtalt spørsmålet om selgeres adgang til militære forlegninger i forretningsøyemed. Saken er nå ferdig behandlet av de militære myndigheter. Det er gitt bestemmelser om at privat omsetningsvirksomhet eller annen form for forretningsvirksomhet ikke er tillatt innenfor militære forlegninger. Overkommandoene kan dog gi nærmere bestemmelser om unntak fra denne regel.

Forsvarets skolevirksomhet.

Det er behandlet 5 saker i denne gruppe hvorav 4 gjelder vanskeligheter med å få gjennomført det bestemte antall timer sivilundervisning for fastkommanderte mannskaper, eller for mindre avdelinger med spesielle tjenesteforhold. De vanskeligheter og problemer som er tatt opp i den forbindelse er løst i den utstrekning det har vært mulig å finne en tilfredsstillende løsning.

Den 5. saken gjelder karaktergivningen i faget «Militært forhold» ved våre befalsskoler. Saken ble reist av 3 befalsskoleelever som hadde strøket i dette faget, og som dermed ikke hadde bestått eksamen. Dette var meddelt elevene etter avslutningsfesten for de nye sersjant aspirantene, og etter at de hadde fått sine sersjantdistinksjoner påsydd uniformen.

Den sene bekjentgjørelsen i dette tilfelle hadde sine spesielle årsaker som det ikke er grunn til å gå nærmere inn på i denne forbindelse, men saken reiser et par prinsipielle spørsmål som det kan være grunn til å se på.

Når det gjelder karaktergivninger i faget «Militært forhold» foreligger det meget klare og gode bestemmelser som skulle sikre en grundig og objektiv bedømmelse av den enkelte elev. Militært forhold skal observeres kontinuerlig av det befal som har kontakt med vedkommende elev. Summen av observasjonene danner basis for karakteren som fastsettes av skolerådet. Størst vekt skal legges på de siste observasjoner. Bedømmelsen skjer ved utfylling av en observasjonsblankett som skal fylles ut minst 3 ganger i løpet av elevperioden med minst 3 måneders mellomrom.

Det fremgår således av bestemmelsene at den endelige karakter skal fastsettes etter det inntrykk eleven har gitt i hele elevperioden. De tre karakterene som tidligere er gitt teller imidlertid ikke med ved den endelige fastsettelse. Det er den siste karakteren i forbindelse med den endelige eksamen som er den avgjørende. Det kan reises det spørsmål om ikke karakteren, som helt og holdent beror på en skjønnsmessig vurdering av eleven med de muligheter for feil dette innebærer, ville bli tryggere fastsatt om den ble gitt som et gjennomsnitt av de karakteransettelser som skal finne sted, gjerne etter en bestemt vektallsorden slik at de siste observasjoner teller mest. Med den bevegelse vi har i befalskorpset vil lærerne kunne skifte i løpet av elevperioden.

Synet på eleven vil også kunne skifte uten at dette alltid skyldes omstendigheter det vil være riktig å legge vekt på. Man vil ved å

få med i vurderingen de tidligere gitte karakterer være sikrere på at en kontinuerlig observasjon av eleven ligger til grunn for bedømmelsen.

Mot dette kan det selvsagt anføres at beskjedne elever som til å begynne med er vanskeligere å plassere vil få relativt dårligere karakterer de første gangene, mens akkurat disse elevene til slutt kan vise seg å være de beste. Omvendt vil enkelte elever som gir et godt førsteinntrykk, men som senere ikke klarer seg så godt, få for gode karakterer de første gangene. Dermed vil sluttresultatet bli feilaktig.

Med den store betydning akkurat karakteren i dette fag har, er det etter Ombudsmannens oppfatning grunn til å vurdere om karaktergivningen kan gjøres enda tryggere enn den er i dag.

Et annet og kanskje viktigere spørsmål er offentliggjørelsen av karakterene. Etter bestemmelsene idag blir ikke karakteren i «Militært forhold» offentliggjort. Karakteren blir bare gjort kjent for eleven i de tilfelle hvor han har fått strykkarakter. Dette er etter Ombudsmannens oppfatning uheldig. Karakteren burde på samme måte som de øvrige karakterer gjøres kjent for eleven ved hver gang karakter er gitt. Dermed vil de selv til enhver tid vite hvor de står, og de vil få anledning til å forbedre seg i de tilfelle hvor karakteren er blitt dårligere selv om de i og for seg ikke har fått strykkarakter. Man vil ved en offentliggjørelse av karakterene sikre en saklig og objektiv vurdering. Elever som er misfornøyd med sine karakter og som ikke forstår grunnen til at den er blitt dårlig, vil få anledning til å oppsøke sine foresatte og bli gjort kjent med grunnen til at han står svakt. Gjennomfører man en slik ordning vil man hindre at stryk i faget «Militært forhold» vil komme som et overraskende resultat i forbindelse med den avsluttende eksamen. Faget «Militært forhold» er avgjørende til befalskoleeksamen, med stryk i dette faget er ikke eksamen bestått uansett hvor gode de øvrige karakterer er. Det er ikke mulig å kontinuere i dette fag, og karakteren fastsettes som nevnt foran skjønnsmessig. Det er derfor etter Ombudsmannens oppfatning av stor betydning både for elevene og Forsvaret at karakteren blir fastsatt på en så betryggende måte som mulig.

Befalssaker.

Det er i år behandlet færre befalssaker enn tidligere år. Det er således behandlet 52 saker for befal, mens det i 1960 ble behandlet 76 og i 1959 88 saker.

Det er ennå ikke fra Stortingets side fore-

tatt noen endring i Nemndas instruks når det gjelder behandlingen av saker vedrørende befal. Ombudsmannen har i henhold til det Militærkomitéen tidligere har uttalt, også i år vist tilbakeholdenhet når det gjelder behandlingen av befalssaker. Det syn Militærkomitéen har gitt uttrykk for synes nå å være kjent av befalet, og det er sannsynligvis forklaringen på at Ombudsmannen har mottatt færre saker enn tidligere.

De fleste saker gjelder spørsmål som bare angår den enkelte befalingsmann og som det derfor ikke er nødvendig å omtale nærmere. Enkelte saker gjelder dog mer prinsipielle spørsmål som det kan være grunn til å orientere om.

Fra HV-befalets Landsforbund er det reist ønske om at befalet må få anledning til å velge representanter til tillitsmannsutvalgene. Landsforbundet har pekt på at det nå er ca. 8 000 HV-befal som ikke har noen representanter i utvalgene, noe forbundet finner uheldig. Forbundet foreslo derfor at tillitsmennene heretter skulle velges av og blant områdets HV-menn og at HV-menn i lovens forstand, menige og ulønt befal av alle grader, skulle legges til grunn. Någjeldende bestemmelser omfatter bare menige HV-menn.

Nemnda var ikke enig i dette forslag til forandringer. Man ville lett kunne komme i den situasjon at befalet ville være i flertall i tillitsmannsutvalgene, og dette har ikke vært hensikten med de opprinnelige bestemmelser om tillitsmannsutvalg. Utvalgene er i Heimevernet på samme måte som i Forsvaret for øvrig, først og fremst ment å være et organ for de menige mannskaper. Nemnda var imidlertid klar over at befalet slik utvalgene er organisert i Heimevernet, står mer utenfor enn tilfelle er i Forsvaret for øvrig. Nemnda var derfor enig i at en endring kunne være ønskelig og foreslo at man enten organiserte utvalgene med områdesjefen som formann slik det ellers blir gjort i Forsvaret, eller at befalet innenfor et område fikk anledning til å velge en spesiell representant til utvalget. Forsvarsdepartementet erklærte seg enig med Ombudsmannsnemnda og anmodet Generalinspektøren om å vurdere nærmere mulighetene for en løsning som antydnet av Nemnda.

Ved en av Hærens avdelinger hadde sjefen bestemt at alt sykefravær (også av bare 1 dags varighet) skulle legitimeres ved sykeattest. Ikke legitimert sykefravær skulle betraktes som skoft og trekkes i lønn eller belastes ferie.

Den vanlige praksis i statens tjeneste er at sykefravær utover 3 dager skal legitimeres ved sykeattest. Bestemmelsene om dette fin-

nes i «Reglement for regjeringskontorene» gitt ved kgl. resolusjon av 3. april 1959. Det heter her i § 22:

«Sykdomsforfall skal meldes snarest mulig. Sykefravær over 3 dager skal legitimeres ved legeattest. Har vedkommende hyppige sykefravær, kan ethvert sykefravær kreves legitimert ved legeattest. Lønns- og prisdepartementet kan treffe nærmere bestemmelser til gjennomføring av kontroll med sykefravær.»

Hærens overkommando meddelte på forespørsel at det ikke var gitt spesielle bestemmelser om legitimasjon av sykefravær for Forsvarets personell og var av den oppfatning at det var bestemmelsene i regjeringens kontorreglement som var gjeldende også i Forsvaret.

Ombudsmannen antok etter dette at det ikke var anledning til å treffe et slikt generelt vedtak som avdelingssjefen hadde gjort i dette tilfelle, hvilket ble meddelt.

Spørsmålet om sersjantaspiranters messelikt sett i relasjon til bestemmelsen om at de skal ha fritt opphold, er tatt opp av et sersjantaspirantkull ved en av Hærens avdelinger. I messen hvor disse sersjantaspiranter måtte spise kostet porsjonen kr. 6. Dessuten måtte de betale et messetillegg på kr. 2 pr. dag mens de bare fikk godtgjort kr. 4,80 svarende til mannskapenes kostøre. Sersjantaspirantene mente at bestemmelsene om fritt opphold dermed ikke var oppfylt.

En liknende sak ble reist i 1956. Den gang svarte departementet at det med fritt opphold mentes kvarter og fri porsjon (soldatkost), og at departementet ikke fant grunn til å tilstå sersjantaspirantene messetillegg. For å unngå misforståelser i fremtiden foreslo Forsvarsdepartementet for Finansdepartementet at bestemmelsen «fritt opphold og klær» ble endret til «Fritt kvarter, fri porsjon (soldatkost) samt fri uniform».

Det er etter bestemmelsene i dag klart at sersjantaspirantene, i tillegg til halv sersjantlønn, har krav på fritt kvarter, fri uniform og soldatkost (kr. 4,80 pr. dag). Hvis sersjantaspirantene kunne innta sine måltider i soldatmessen ville det problem sersjantaspirantene har tatt opp ikke være til stede. Det er den pålagte plikt til å bo og spise i befalsmessen som medfører ekstra utgifter til kost. I det foreliggende tilfelle en ekstra utgift på kost på kr. 3,20 pr. dag. Befalsmesser i Forsvaret holder for øvrig stort sett samme messepris. At sersjantaspirantene er pålagt messelikt er naturlig. Det er mange gode grunner for det. På den annen side kan Ombudsmannen forstå sersjantaspirantenes reaksjon over det relativt store utlegg de på denne måte har til kost. Ombudsmannen har derfor

bedt Forsvarsdepartementet overveie om ikke sersjantaspirantene burde få dekket disse ekstra utgifter, eller en vesentlig del av dem.

Forsvarsdepartementet har meddelt at spørsmålet om lønn og tillegg til sersjantaspiranter vil bli tatt opp til vurdering i forbindelse med behandlingen av Fredsregulativet Del III — Skoleelever.

Boligforholdene skaper fortsatt mange og store problemer for befalet og deres familier. Det er derfor naturlig at befalet følger særlig godt med ved fordeling av ledige leiligheter. Ombudsmannen har fått enkelte klager i tilfelle hvor enkelte eller flere offiserer mener at det er foretatt en fordeling som er urettferdig eller i strid med gjeldende bestemmelser. Forsvarsdepartementet har nå etter forhandlinger med befalsorganisasjonene fastsatt nye husfordelingsregler for Forsvarets familieleiligheter. I disse regler er det klarere bestemt hvordan poengberegningen som skal legges til grunn ved fordelingen, skal foregå. Det er heller ikke så mange unntaksbestemmelser, og etter Ombudsmannens oppfatning vil de nye bestemmelser virke rettferdigere.

Ombudsmannsnemndas befaringer.

Ombudsmannsnemnda har i 1961 besøkt 45 avdelinger, staber og fartøyer fordelt på 19 reisedager. Følgende avdelinger er besøkt: Distriktskommando Vestlandet, Sverresborg, Sjøforsvarskommando Vestlandet, Marineholmen, Haakonsvern, Sjøkrigsskolen, Hærens transportkorps skole- og øvingsavdeling, Vatneleiren, Sjøforsvarsavsnitt Stavanger, Stavanger festning, Flesland flystasjon, KNM «Harald Hårfagre», Sola flystasjon, Distriktskommando Østlandet, Hamar Skyte- og vinterskolen for infanteriet, Terningmoen, Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling, Haslemoen, Luftforsvarets stasjon, Kongsvinger, Brigaden i Sør-Norge, Sessvollmoen, Infanteribataljonen/Brigaden i Sør-Norge, Trandum, Luftforsvarets stasjon, Kautokeino, Garnisonen i Sør-Varanger, Luftforsvarets stasjon, Vardø, Varanger bataljon, Tana, Infanteriets øvingsavdeling i Finnmark, Porsangmoen, Finnmark landforsvar, Alta, Grøtsund fort, Tromsø, Harstad festning, Harstad,

Asegarden forlegning, Harstad,
Sjøforsvarskommando Nord-Norge,
Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge,
Ramsund orlogsstasjon,
Sjøforsvarskommando Østlandet, Horten,
Sambandsskolen, Horten,
Bromsjordet forlegning, Horten,
Sjømilitære korps, Horten,
KNM «Tromsø», Horten,
Artilleriinspeksjonen, Horten,
Vaktstasjonen Mellomøya, Horten,
Østøya forlegning, Froskemannsskolen, Horten,

Fungerende sjef DKV
Sjefen for SKV
Fungerende sjef LKV
Sjefen for DKØ
Generalinspektøren for Feltartilleriet
Sjefen for Finnmark landforsvar
Stabssjefen/ØKN
Sjefen for SKN
Sjefen for SKØ

Nemndas besøk ved den enkelte avdeling er lagt opp som tidligere, og Nemnda skal i det følgende gi en kort omtale av forholdene ved de avdelinger som er besøkt i 1961.

Distriktskommando Vestlandet, Sverresborg.

Mannskapenes forlegning er under oppussing og forholdene vil bli meget bra når oppussingen er gjennomført. Tjenesteforholdene for øvrig er gode. Mannskapene var noe misfornøyd med praktiseringen av permisjonsbestemmelsene. Dette var midlertid et spørsmål som forlegningssjefen lovet å se nærmere på.

Sjøforsvarskommando Vestlandet, Marineholmen.

Mannskapene her skal flytte over til Haakonvern. De vil dermed komme over i nye tidsmessige forlegninger. Av denne grunn har det i den senere tid vært brukt lite midler til vedlikehold på Marineholmen.

Haakonvern.

På Haakonvern vil forholdene bli meget tilfredsstillende for det personell som blir forlagt der. Foreløpig synes det å være visse vanskeligheter med en tilfredsstillende permisjonstransport til Bergen. Dette er vel imidlertid et forhold som vil bli bragt i orden når samtlige mannskaper og det øvrige personell er kommet på plass.

Sjøkrigsskolen.

Sjøkrigsskolen har fått et moderne anlegg

Mine- og torpedoinspeksjonen, Horten,
Vealøs forlegning, Horten,
1. Minesveiperskvadron, Horten,
Oslofjord festning, Måkerøy,
Sjøforsvarets radarinspeksjon, Måkerøy,
Luftforsvarets stasjon, Måkerøy,
Torp flystasjon,
Oscarsborg festning.

Under sine befaringer har Nemnda hatt samtaler med følgende høyere militære sjefer:

— Oberst Løvlie,
— Kontreadmiral Sørensen,
— Oberstløytnant Ullestad,
— Generalmajor Pran,
— Oberst Helldal,
— Oberst Due,
— Oberst Strand,
— Kontreadmiral Voltersvik,
— Kontreadmiral Braadland.

i Wallemsviken. Skolens elever har her fått meget tilfredsstillende undervisnings- og forlegningsforhold.

Hærens transportkorps skole- og øvingsavdeling.

En del av mannskapsforlegningene er tyskerbrakker av en relativt god standard. De brakkene som var pusset opp var blit pene. Det er imidlertid dårlig lys i alle forlegningsbrakkene. Dette er det ikke lett å rette på, idet det må gjennomføres en hel omlegning av ledningsnett. Dette blir et omfattende arbeid som det ikke disponeres midler til. Særlig vanskelig blir det for de mannskaper som er avhengig av lekselesing om kvelden. Varmtvannsforsyningen til mannskapenes vaskerom er også på grunn av strømsituasjonen dårlig. Siden Nemndas forrige besøk er det bygget et nytt undervisningsbygg som er meget bra. Det samme gjelder den mannskapskaserne som ble bygget for noen år siden.

Sjøforsvarsavsnitt Stavanger, Stavanger festning.

De tyskerbrakker som tjener som forlegning for en del av mannskapene er etter omfattende reparasjoner blitt bra. Det samme gjelder de øvrige forlegninger og mannskapsmessene. På Marinedepotets område er bygningene pusset opp utvendig. Det er plantet og planert slik at området nå er blitt pent.

Flesland flystasjon.

Forholdene for mannskapene er stort sett

tilfredsstillende. Fjellanlegget mangler sanitæranlegg og oppholdsrom, noe mannskapene mente det var påkrevet å få rettet på.

KNM «Harald Hårfagre».

Det er bygget to nye mannskapsforlegninger, sykehus og gymnastikksal med bad. Den gamle sykestua er bygget om til kontorer. Disse nybygninger har forbedret forholdene betraktelig. Ennå står det imidlertid igjen en del byggearbeider som må utføres før forholdene blir helt tilfredsstillende og gir avdelingen mulighet for å skaffe mannskapene den nødvendige grunnleggende utdanning. Det som nå etter ledelsens oppfatning først og fremst bør bygges er ekserserhus, verkstedbygning, utbygging av skytebanen og svømmebasseng. Tillitsmennene var meget opptatt av at det ble bygget et svømmebasseng.

15 pst. av rekruttene kan ikke svømme og mulighetene i dag for å lære dem det er små. Ekserserhuset er påkrevet fordi det visse deler av året ikke er mulig å gjennomføre nødvendig opplæring utendørs. Et verksted vil være av stor betydning for den praktiske opplæring man gjerne vil gi guttene. En utbygging av skytebanen er nødvendig for å kunne gi mannskapene den forutsatte opplæring i våpenbruk.

Sola flystasjon.

Forlegningsforholdene og forholdene for øvrig ved stasjonen er stort sett tilfredsstillende. De foreliggende avhendelsesplaner for Forus' vedkommende skaper imidlertid en del usikkerhet når det gjelder utbedringer etc. Nemnda håper derfor at det så snart som mulig blir truffet en endelig avgjørelse i dette spørsmål.

DK-staben/DK Østlandet.

Vakt- og sambandsmannskapenes forlegningsforhold på Stafsberg er ikke tilfredsstillende. Det vil imidlertid nå bli bygget en ny kaserne ved DK-staben. Dermed vil forlegningsforholdene bli bra. De skjevheter ved tjenesten for øvrig som tillitsmennene pekte på, vil også rette seg når man får en ny forlegning.

Skyte- og vinterskolen for infanteriet, Terningsmoen.

To av de gamle norske brakkene er bygget om. Forholdene her er meget tilfredsstillende. Bortsett fra at det er ovnsfyring sto disse forlegningene helt på høyde med nybygde forlegninger, rommene og gangene virket faktisk hyggeligere enn de nye. En gammel stabbrakk er bygget om til befalsforlegning.

Befalsmessa er påbygget, og mannskapenes spisesal har fått oljefyr. Soldathjemmet er i en meget dårlig forfatning. For de faste vernepliktige er det i og for seg ikke behov for dette. Det er imidlertid svært ofte forlagt repetisjonssoldater ved avdelingen, og da er belegget så stort at det er meget god bruk for soldathjemmet. Nødvendige reparasjoner er beregnet til ca. kr. 300 000.

Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling, Haslemoen.

Dette er en relativt nybygget leir hvor forlegningsforholdene er meget tilfredsstillende. I denne leir er det også bygget mesteparten av de bygninger som trengs, slik at tjenesten kan avvikles på en tilfredsstillende måte. Det eneste problem ved denne avdeling er kommunikasjonene. De er imidlertid meget dårlige med avgangs- og ankomsttider som passer svært dårlig med tjenesten. Det forhandles imidlertid nå om igangsetting av bussruter. Dette vil forhåpentligvis løse en del av transportproblemene.

Lufforsvarets stasjon, Kongsvinger.

Forholdene ved stasjonen synes å være meget tilfredsstillende. Den har en meget pen beliggenhet, god kontakt med og et godt forhold til Kongsvinger by, gode og hensiktsmessige bygninger og en bra tjenesteordning. Mannskapene var derfor godt fornøyd med tjenesten ved stasjonen.

Sessvollmoen.

Forlegningene er stort sett bra. Dette er en av de nye leire som ikke er ferdig utbygget, og dette skaper en del vanskeligheter. Mannskapenes oppholdsrom må brukes til undervisningsrom og kinosal uten å være egnet til dette. Samtidig medfører det at oppholdsrommene ikke kan brukes til sitt egentlige formål. Kantine er midlertidig innredet i kjelleren i en av forlegningene. Dette har resultert i en del klager over kantinetjenesten. Gymnastikksal finnes ikke. Det blir derfor liten anledning til fysisk trening for mannskapene den tid av året det er vanskelig å drive ute. Leiren kan ikke ansees tilfredsstillende før velferdsbygg og gymnastikksal er bygget.

Infanteribataljonen/Brigaden i Sør-Norge, Trandum.

Trandum er en leir med en blanding av ny og gammel bebyggelse. I to av kompanikasernene er de hygieniske forhold i vaske-rommene ytterst dårlige. To av kompaniene har ikke bad i sine brakker, og sentralbadet

for hele leiren har ikke slik kapasitet at bade-tjenesten kan avvikles tilfredsstillende. I de brakkene som mangler bad er det plass til innredning av tilfredsstillende dusjrom. Midler til dette og til de øvrige arbeider som må utføres for at de hygieniske forhold kan sies å være tilfredsstillende er imidlertid ikke stillet til disposisjon.

Luftforsvarets stasjon, Kautokeino.

Med den nye forlegningsbygning som nå er tatt i bruk er forlegningsforholdene blitt meget tilfredsstillende både for befal og mannskaper. Det synes imidlertid som om det vil bli for liten plass når stasjonen får full mannskapsstyrke. Arbeidsforholdene ved stasjonen er lite tilfredsstillende. Tjenesteforholdene for øvrig var mannskapene stort sett fornøyd med. De klaget over enkelte småting i forbindelse med utnyttelsen av fritiden, men dette var forhold som ville bli rettet på.

Garnisonen i Sør-Varanger.

Forlegningsforholdene er nå, etter at den nye befalsfløyen er tatt i bruk, blitt bra. Ennå er det imidlertid for liten plass. Det er nå bevilget midler til en ny kasern. Kantinen er lite tilfredsstillende. Den er innredet i en gammel anleggsbrakke som ikke på noen måte er tjellig til dette formål. Fritids- og hobbyrom er det også dårlig med. Bygging av et velferdsbygg med kantine burde derfor gjennomføres snarest. Dette er en avdeling med en egenartet og slitsom tjeneste. De er forlagt under geografiske og klimatiske forhold som skulle tilsi at bygging av alt det som trengs for å kunne avvikle tjenesten tilfredsstillende burde gis meget høy prioritet.

Garnisonen har for en tid tilbake overtatt grenseoppsynet som tidligere sorterte under Justisdepartementet.

Denne oppgave har medført en merkbar stigning i interessen for tjenesten både i avdelingen og blant de mannskaper som til en hver tid utfører vakttjenesten. Nemnda besøkte enkelte av grensestasjonene og fikk herunder dette inntrykk bekreftet.

Forlegningsforholdene syntes stort sett å være tilfredsstillende. Tjenesten er anstren-gende og mannskapene mente at det burde opprettes et permisjonssenter i Kirkenes hvor de kunne ta inn under sine permisjoner.

Luftforsvarets stasjon, Vardø.

Forlegningsforholdene er ganske bra. Tjenesteforholdene for øvrig er mannskapene stort sett fornøyd med. Mange av mannska-pene som tjenestgjør her er fra Sør-Norge. Det skaper visse problemer med hensyn til

permisjonene, idet reisen hjem tar lang tid. Tillitsmennene tok opp enkelte spørsmål i forbindelse med permisjoner og kostholdet. Dette lovet sjefen å se nærmere på. Befalet klaget over mangel på familieboliger.

Varanger bataljon, Tana.

Mannskapene som er forlagt her tok opp spørsmålet om å bytte tjenestested etter noen måneders tjeneste. Dette mente de kunne gjøres med mannskaper som hadde samme tjeneste på det samme utstyr ved avdelinger i Nord-Norge. På denne måte ville mannska-pene få litt avveksling, og de ville få muligheter for å bli litt bedre kjent i Nord-Norge. Forlegningsforholdene og tjenesteforholdene for øvrig var stort sett tilfredsstillende.

Infanteriets øvingsavdeling i Finnmark, Porsangmoen.

Forlegnings- og tjenesteforholdene er bra. Forlegningens isolerte beliggenhet skaper dog visse problemer. Mannskapene har ikke særlig muligheter for å forlate leiren i fritiden. Dette gjør at det er et stort behov for fritids- og hobbyrom. Leiren er imidlertid dårlig utstyrt med dette. Permisjonstransportene skaper også vanskeligheter. Avdelingen har hatt sin egen buss. Den er imidlertid i så dårlig forfatning at den ikke kan brukes. Det er derfor av stor betydning for avdelingen å få en ny buss.

Finnmark landforsvar, Alta.

Mannskapene som tjenestgjør ved avdelingen har tilfredsstillende forlegnings- og tjenesteforhold. Sjefen for FLF tok opp spørsmålet om midler til å sende avdelingens idrettsmenn til idrettsstevner. Dette skapte ofte vanskeligheter for avdelinger i Nord-Norge med lange og dyre reiser. Etter gjeldende bestemmelser skal avdelingen dekke slike omkostninger på spesielle kapitler av sine egne bevilgninger. Det hender imidlertid at det ikke er midler igjen på disse kapitler og dermed kan avdelingen bli avskåret fra å sende sine beste idrettsmenn til idrettsstevner. Dette er beklagelig både for den idrettsmann det går ut over og for interessen for den aktive idrett ved den enkelte avdeling. Det ble gitt uttrykk for at det i slike tilfelle burde være adgang til å få dekket disse utgifter av en bevilgning som disponeres sentralt.

Grøtsund fort, Tromsø.

Forlegningsforholdene her er ytterst dårlige og det må snarest gjøres noe for å bedre forholdene. Det er visstnok nå muligheter for å få bygget en ny mannskapsforlegning. Det

er i høyeste grad påkrevet, idet Grøtsund fort i dag sikkert er en av de dårligste forlegninger.

Harstad festning.

Permisjonsforholdene her er etter mannskapenes mening ikke tilfredsstillende, og dette spørsmål ble viet bred oppmerksomhet under Nemndas besøk. Kommandanten lovet å se nærmere på dette. Forlegningsforholdene ved festningen er stort sett bra. Helt tilfredsstillende er imidlertid ikke forholdene ved enkelte av de fort som bemannes med festningens mannskaper. Festningens idrettsplass har det på grunn av manglende midler ikke lykkes å få i stand. Det trengs nå midler til transport av fyllmasse. Festningen håper å få det relativt beskjedne beløp som er nødvendig.

Asegarden forlegning, Harstad.

Denne leir er under utbygging for å kunne gi plass til de mannskaper som etter planen skal forlegges her. Mannskapsforlegningene blir bra. Spisesalen synes imidlertid å få for liten kapasitet. Det mangler dessuten kantine-lokale og undervisnings- og velferdsrom. I kjelleren under den nye spisesalen er det imidlertid gravet ut og delvis innredet et rom like stort som spisesalen. Dette kan muligens brukes til reserve spisesal og/eller kantine. Dermed kan de nåværende kantine-lokaler frigjøres og brukes f. eks. til undervisningsrom.

Sjøforsvarskommando Nord-Norge.

Mannskapene som tjenestgjør ved staben har gode forlegningsforhold i en forholdsvis nybygget forlegning. Tjenesteforholdene for øvrig er bra. Det hersket en viss misnøye med permisjonsbestemmelsene for de fastkommanderte mannskaper som etter nattjeneste har fri om dagen. Dette er et spørsmål som Ombudsmannen senere har tatt opp med SKen.

Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge, Harstad.

Arbeidsforholdene ved skolen er ikke helt tilfredsstillende. Klasserommene og kontorene er stort sett bra, men forlegningsforholdene i de gamle tyskerbrakkene er ikke gode. Det er blant annet for få leserom slik at mannskapene er henvist til å lese på forlegningsrommene — en lite tilfredsstillende ordning. Såvidt Nemnda tidligere har forstått var det opprinnelig meningen at skolen skulle flytte til Bodin leir, men denne planen skal nå være oppgitt.

Ramsund orlogsstasjon.

Den nye forlegning som er bygget har skapt meget gode forhold for mannskapene. Foruten forlegningsrom er det en fløy med spisesal, kjøkken samt garderobe, dusj og oppholdsrom for kjøkkenpersonellet. I kjelleren under spisesalen var det innredet undervisningsrom og kinolokale. I kjelleren var det også arrest og bad. Standarden var over alt meget høy, og med sin pene beliggenhet er dette en av de peneste mannskapsforlegninger Nemnda har sett ved noen avdeling.

Et problem som tillitsmennene tok opp var vanskeligheten med å bli beordret til tjeneste ved annen stasjon, særlig for de mannskaper som oppførte seg skikkelig og gjorde en god jobb. Disse ville avdelingen gjerne beholde, men andre som ikke oppførte seg så bra hadde lettere for å bli beordret bort. Mange av mannskapene kom til Ramsund etter rekruttskolen og et kortvarig kurs, og kunne få opptil 15 måneders tjeneste ved stasjonen. Det ble ensformig å gå ved en stasjon som denne i så lang tid. Stasjonssjefen var oppmerksom på dette og hadde gjerne sett at han hadde en mulighet for å belønne de mannskaper som gjorde en god jobb, og som stasjonen av den grunn var interessert i å beholde.

Sjøforsvarskommando Østlandet, Horten.

Mange av avdelingene skal nå etter hvert flytte over til Haakonvern. De avdelinger som fortsatt skal være i Horten overtar de beste av de forlegninger som nå finnes, og etter nødvendige reparasjoner og forandringer blir forlegningsforholdene for disse avdelinger tilfredsstillende.

Oslofjord festning, Bolærne fort.

Slik forholdene er i dag er det et meget stort behov for et tilfredsstillende velferdsbygg. I dag har mannskapene en kantine som er alt for liten, dessuten mangler hobbyrom og oppholdsrom fullstendig. Det foreligger planer om utvidelse av den nåværende kantine, og Nemnda ser det som meget viktig for mannskapenes trivsel at denne plan blir gjennomført snarest mulig. Forholdene for øvrig for mannskapene er stort sett tilfredsstillende.

Sjøforsvarets radarinspeksjon, Måkerøy.

Denne avdeling skal også flytte til Haakonvern. De forlegninger den hittil har hatt på Måkerøy er bra.

Luftforsvarets stasjon, Måkerøy.

Tillitsmennene ved denne avdeling hadde ingen problemer de ønsket å drøfte med

Nemnda. Mannskapene var godt fornøyd med tjenesten ved stasjonen. Forlegnings- og tjenesteforholdene var stort sett tilfredsstillende.

Torp flystasjon.

Stasjonen mangler gymnastikksal og idrettsplass, noe mannskapene følte som et stort savn. Mannskapene syntes stort sett å være godt fornøyd med tjenesten ved stasjonen. De fleste mannskaper var fra distriktet. Dette skapte visse problemer i forbindelse med permisjoner fordi mannskapene gjerne ville ha flere permisjoner enn bestemmelsene hjemler. En del av mannskapene var også interessert i å bo hjemme av delvis tungtveiende velferdsgrunner. Disse ønsker kunne imidlertid av beredskapshensyn ikke etterkommes. Forlegningsforholdene var tilfredsstillende.

Oscarsborg festning.

De ombygnings- og oppussingsarbeider som er gjennomført på Festningen de siste årene har ført til at forlegningsforholdene nå er blitt gode med tilfredsstillende forlegningsrom, kjøkken og spisesal, undervisningsrom etc.

Ombudsmannen har ved oversendelse av befæringsprotokollene til departementet og overkommandoene gjort myndighetene oppmerksom på en del av de forhold som er nevnt foran og enkelte andre problemer mannskapene og deres tillitsmenn har tatt opp under befaringene. Disse spørsmål blir behandlet av departementet eller overkommandoene og løst i de tilfelle hvor dette er mulig. Er det av økonomiske eller andre grunner ikke mulig å løse de problemer som blir tatt opp, blir dette meddelt avdelingen.

Oslo i mars 1962.

Arthur Ruud.

Bjarne Lyngstad.

Ketil Jamte Einrem.

Rolf Hansen.

Erland Asdahl.

Kåre Hansen.

Cato Kvaal.
